

Příprava předškolního dítěte na vstup do základní školy

Bakalářská práce

<i>Studijní program:</i>	B7507 Specializace v pedagogice
<i>Studijní obor:</i>	Učitelství pro mateřské školy
<i>Autor práce:</i>	Martina Pejčinořová
<i>Vedoucí práce:</i>	Mgr. Helena Picková, Ph.D. Centrum praktické přípravy

Zadání bakalářské práce

Příprava předškolního dítěte na vstup do základní školy

Jméno a příjmení: **Martina Pejčinovičová**
Osobní číslo: P17000427
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Zadávající katedra: Centrum praktické přípravy
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

Cíl: Vytvořit a realizovat pracovní materiály pro děti předškolního věku zaměřené na všechny oblasti vývoje dítěte, které napomohou bezproblémovému přechodu do primárního vzdělávání

Metoda:

- Pozorování
- Polostrukturovaný rozhovor

Požadavky:

- Tvorba 10 lekcí pro děti předškolního věku
- Realizace programu
- Rozhovor s paní učitelkami v MŠ
- Komparace přístupů k přípravě na vstup do ZŠ na dvou mateřských školách

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce: tištěná

Jazyk práce: Čeština

Seznam odborné literatury:

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ, 2015. Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy. 2. vydání. Brno: Edika. ISBN 9788026607939

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ, 2013. Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4

SMOLÍK, Filip a Gabriela MÁLKOVÁ, 2014. Vývoj jazykových schopností v předškolním věku. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4240-3

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2014. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6

Vedoucí práce: Mgr. Helena
Picková, Ph.D.
Centrum praktické
přípravy

Datum zadání práce: 1. února 2019

Předpokládaný termín odevzdání: 1. května 2020

prof. RNDr. Jan
Píček, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Helena Picková,
Ph.D.
vedoucí oddělení

V Liberci dne 1. března 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

17. května 2020

Martina Pejčinovičová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce Mgr. Heleně Pickové, Ph.D. za ochotu, cenné rady a trpělivost při vedení bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat zúčastněným MŠ za spolupráci a umožnění realizace praktické části bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá přípravou předškolního dítěte na vstup do základní školy ve dvou vybraných mateřských školách.

Teoretická část obsahuje studium předškolní pedagogiky, školní zralosti, školní připravenosti a rozbor vývoje předškolního dítěte, který je rozdělen do oblasti tělesné, kognitivní a sociální.

Praktická část využívá studie vývoje předškolního dítěte a aplikuje tyto oblasti v přímém pozorování a strukturovaném rozhovoru s učitelkami z vybraných MŠ z totožného regionu. Výzkumné šetření je zakončeno tvorbou metodických materiálů, které pomáhají připravit děti na vstup na základní školu.

Klíčová slova: mateřská škola, školní zralost a připravenost, dítě předškolního věku, strukturovaný rozhovor

Annotation

The bachelor thesis deals with the readiness of a child of a pre-school age in terms of entering/starting elementary school, specifically at two chosen kindergartens.

The theoretical part contains the study of pre-school pedagogy, school readiness and maturity. Further, it examines the analysis of the pre-school child's evolution, which is divided into physical, cognitive and social fields.

The practical part uses a study of the development of a pre-school child and applies the areas in direct observation and structured interview with teachers from selected kindergartens from the same region. The research survey ends with the creation of methodological materials that help prepare children to enter primary school.

Key words: kindergarten, school maturity and readiness, child of a pre-school age, structured interview

Seznam obrázků

Obrázek 1:Vzdělávací cíle	12
Obrázek 2: Cvičení popisu obrázku.....	24
Obrázek 3: Ukázka cvičení sluchového rozlišování	25
Obrázek 4: Ukázka cvičení na figuru a pozadí: Vyhledat známý objekt na pozadí	26
Obrázek 5: Pracovní list se zaměřením na matematické představy	28
Obrázek 6: Pracovní list.....	68

Obsah

Úvod.....	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1. Předškolní pedagogika	11
1.1. Cíle předškolního vzdělávání podle RVP PV	11
1.1.1. Rámcové cíle.....	12
1.1.2. Klíčové kompetence.....	12
1.1.3. Vzdělávací obsah	13
1.2. Výchovně-vzdělávací proces	14
1.2.1. Osobnost pedagoga	15
1.3. Hra v předškolním věku.....	15
1.3.1. Volná hra.....	16
2. Vývoj dítěte předškolního věku	18
2.1. Tělesný vývoj.....	18
2.1.1. Motorika.....	19
2.2. Kognitivní činnosti.....	21
2.2.1. Paměť	22
2.2.2. Řeč	22
2.2.3. Sluchové vnímání.....	24
2.2.4. Zrakové vnímání	25
2.2.5. Představitivost a fantazie.....	27
2.2.6. Vnímání času.....	28
2.3. Sociální dovednosti	29
2.3.1. Sebeobsluha a samostatnost	30
3. Školní zralost a připravenost.....	31
3.1. Povinné předškolní vzdělávání	33
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
1. Metody práce.....	36
2. Realizace výzkumu	38
2.1. Mateřská škola u přehrady	38
2.1.1. Pozorování práce s dětmi se zaměřením na oblasti vývoje dítěte	38
2.1.2. Rozhovor s paní učitelkou.....	42
2.1.3. Shrnutí analýzy dat z pozorování a z rozhovoru v MŠ u přehrady	43
2.2. Mateřská škola u lesa	45
2.2.1. Pozorování práce s dětmi se zaměřením na oblasti vývoje dítěte	45

2.2.2.	Rozhovor s paní učitelkou.....	49
2.2.3.	Shrnutí analýzy dat z pozorování a z rozhovoru v MŠ u lesa	50
2.3.	Komparace MŠ	51
3.	Metodické materiály.....	56
3.1.	Oblast tělesného rozvoje	56
3.1.1.	Jemná motorika	56
3.1.2.	Hrubá motorika	57
3.2.	Oblast kognitivního rozvoje.....	59
3.2.1.	Paměť	59
3.2.2.	Řeč	61
3.2.3.	Časové vnímání.....	63
3.2.4.	Zrakové vnímání	65
3.2.5.	Sluchové vnímání.....	66
3.2.6.	Matematická představivost.....	67
3.2.7.	Prostorové vnímání	69
3.3.	Oblast sociálního rozvoje.....	70
3.3.1.	Spolupráce.....	70
	Diskuse.....	72
	Závěr	74
	Seznam literatury:	76
	Přílohy:.....	78

Úvod

Přechod dítěte na základní školu je pro jedince i jeho okolí velkým okamžikem. Dětem se otevírá nová etapa života, která přináší očekávání jak z pohledu okolí, tak očekávání od sebe samotného. Pro předškoláka je v tomto období zásadní podpora a pochvala, aby nebyl vystavován stresu z možného neúspěchu. Úkolem učitelek v mateřské škole je zajistit dítěti bezproblémový a snadný vstup na základní školu. Podstatné je znát teorii vývoje dítěte a dokázat ji aplikovat v praxi.

Téma bakalářské práce jsem volila z již zmíněného důvodu znalosti teorie vývoje předškolního dítěte ve všech oblastech a využití těchto poznatků v praktických činnostech. Studium vybrané literatury mě vedlo ke zjištění potřebných informací, aby poté došlo k následnému přenesení do praxe v budoucím zaměstnání.

Cílem teoretické části bakalářské práce bylo prostudovat teorii týkající se obecných poznatků z oboru předškolní pedagogiky, školní zralosti a připravenosti, a podrobně rozebrat každou oblast vývoje dítěte v předškolním věku. Získané informace a jejich aplikaci jsem v praxi ověřila v praktické části bakalářské práce, a to za pomoci výzkumu ve vybraných mateřských školách. Tyto informace také využívám k sestavení metodických materiálů pro předškolní děti.

Tato práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsem nejprve rozebrala obor předškolní pedagogiky, který zahrnuje cíle vzdělávání a osobnost pedagoga. Důležitou kapitolou je hra, která je pro děti do 6 let naprosto přirozená. V zaměření na dítě, které se připravuje na vstup na základní školu, je nutné se zmínit o školní zralosti a připravenosti. Klíčová oblast v předškolním vzdělávání se zabývá vývojem dítěte v oblasti tělesné, kognitivní a sociální. Tyto oblasti jsem poté v praktické části využila při výzkumném šetření ve vybraných mateřských školách. Mateřské školy se nachází ve stejném regionu, ale mají určitá specifika, jež byla pro můj výzkum zajímavá. Z výsledků, které vyplývají z přímého pozorování a strukturovaného rozhovoru, byla provedena komparace obou MŠ. Ta se zaměřuje na rozdíly a shody ve výchově a vzdělávání, které se týkají přípravy předškolního dítěte na vstup do základní školy. Hlavním úkolem praktické části bylo vytvoření příprav deseti lekcí, které zahrnují všechny zmíněné oblasti vývoje dítěte, a realizovat je na vybrané MŠ. Každá aktivita je zakončena reflexí, která se provede přímo po uskutečnění s dětmi, nebo v podobě návrhu, na co se při hodnocení zaměřit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Předškolní pedagogika

„Pedagogika je nauka o osobnostním a sociálním rozvoji dětí, mládeže a dospělých.“ (Stodůlková, Zapletalová 2011, s. 8)

Obor předškolní pedagogika se věnuje výchově a vzdělávání dětí ve věkové kategorii od 3 do 6 let. *„Zkoumá zákonitosti výchovné činnosti, jež se zaměřuje na předškolní dítě.“* (Opravilová 2016, s. 11)

První okamžiky dítěte v mateřské škole jsou tím nejdůležitějším základem pro vytvoření vztahu s prostředím, které bude po dobu předškolního věku navštěvovat. *„Každé dítě, které vstupuje do mateřské školy, by se mělo dozvídat o tom, jakou má nyní novou důležitou roli.“* (Kořátková 2008, s. 63)

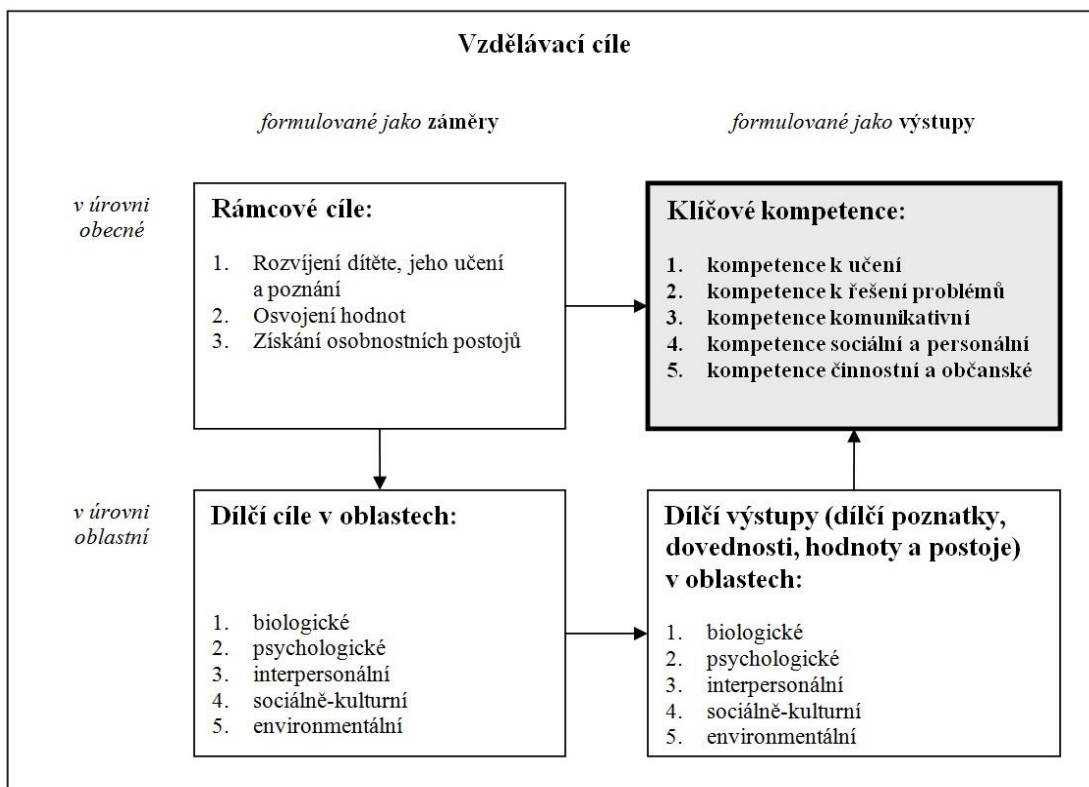
Z teoretické stránky nám předškolní pedagogika udává směr, který vede ke správnosti výchovy a vzdělávání. K teorii přidáváme praktické zkušenosti, ať už pochází z našich osobních zkušeností nebo ze zkušeností odborníků a pedagogů. Vede nás ke zkvalitnění výchovy a k postupům, které volíme, aby se dítě vyvíjelo podle předpokladů. Pro člověka je to první velká změna v životě, a na pedagoga spadá povinnost pomoci překonat veškeré negativní pocity a zábrany. Dítě čeká první vytváření vztahu s cizím prostředím, socializace se svými vrstevníky, a přijetí zcela nových pravidel. V tento okamžik je důležitá podpora a neustálé oceňování.

„Smyslem předškolního vzdělávání je dovést dítě k přiměřené fyzické, psychické i sociální samostatnosti.“ (Stodůlková, Zapletalová 2011, s. 73)

1.1. Cíle předškolního vzdělávání podle RVP PV

„Pro každou výchovnou činnost je důležité, aby učitel či vychovatel znal cíle, kterých chce dosáhnout.“ (Stodůlková, Zapletalová 2011, s. 28)

V mateřské škole si učitelky při každé činnosti volí cíle, ke kterým během aktivity směřují. Cíle předškolního vzdělávání jsou rozděleny v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Zde uvádím tabulku dělení základních cílů:

Obrázek 1: Vzdělávací cíle (RVP PV 2018, s. 9)

1.1.1. Rámcové cíle

Rámcové cíle určuje základ pro klíčové kompetence. Týkají se rozvoje dítěte, přijetí hodnot, které určuje společnost, a tvoření vlastní samostatné osobnosti. Tyto cíle nejsou pouze součástí plánované činnosti, ale dítě si je osvojuje během celého dne (RVP PV, 2018).

1.1.2. Klíčové kompetence

„Kompetence představují soubory činnostně zaměřených a prakticky využitelných výstupů, které se propojují a doplňují, čímž se postupně stávají složitější, a tím i využitelnější (univerzálněji použitelné).“ (RVP PV 2018, s. 10)

Klíčové kompetence vychází z rámcových cílů. V mateřské škole se zaměřujeme s ohledem na kompetence na úplný základ. Základ je v tomto okamžiku důležitý pro další etapy rozvoje v těchto oblastech. Dítě si tyto základy odnáší s sebou, a rozvíjí je na základní škole, střední škole, i v dalších etapách jeho života. Většina dětí si tyto kompetence ani neosvojí, proto jsou spíše brány jako určitý směr, k čemu děti vést (RVP PV 2018).

Kompetence se dělí na 5 skupin:

- *„kompetence k učení;*
- *kompetence k řešení problémů;*
- *komunikativní kompetence;*
- *sociální a personální kompetence;*
- *činnostní a občanské kompetence“ (RVP PV 2018, s. 11).*

Kompetence k učení zahrnují základní poznatky a chuť k rozšiřování znalostí, jež dítě využívá v následujícím studiu. Sociální a personální kompetence shrnují v bodech zvládnutí samostatného rozhodování, co je správné a co je špatné. Jedinec se učí správné zachování v daných situacích. Ovládá toleranci k druhému (RVP PV, 2018).

Prozatím jsme se osobně setkala se dvěma přístupy v mateřských školách. Tyto přístupy se týkaly kompetence k řešení problému a komunikace. V jedné mateřské škole se paní učitelka na tyto dvě oblasti zaměřovala přímo a důsledně. Děti v této mateřské škole zvládaly rozumět požadavkům a byly samostatné. Paní učitelka je pouze naváděla správným směrem v rozhodování, ale veškeré problémy je nechávala si řešit samotné. Tyto děti projevovaly velký zájem o komunikaci s vrstevníky.

Všechny kompetence se vzájemně prolínají. To ukazuje i činnostní a občanská kompetence, která popisuje základy pravidel chování, která jsou nastavena společností (RVP PV, 2018).

1.1.3. Vzdělávací obsah

„Vzdělávací obsah je v RVP PV uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální.“ (RVP PV 2018, s. 14)

V každé z oblastí jsou rozepsané dílčí vzdělávací cíle a vzdělávací nabídka, jež obsahuje činnosti, které učitel dítěti nabízí, aby podporoval zmiňované dílčí cíle. Očekávané výstupy nám popisují, co by dítě na konci předškolního vzdělávání mělo zvládat. Ovšem není to pravidlem, pouze jakýmsi vodítkem (RVP PV, 2018).

„Z praktického hlediska jsou v RVP PV pojmenována možná rizika, která mohou ohrožovat úspěch vzdělávacích záměrů.“ (RVP PV 2018, s. 15)

1.2. Výchovně-vzdělávací proces

„V mateřské škole na dítě působí souběžně výchovné i vzdělávací vlivy.“
(Opravilová 2016, s. 14)

Výchova je dlouhodobý a záměrný proces v životě jedince. Užším pojmem je vzdělávání, které má dítě připravit na bezproblémový přechod na základní školu a usnadnit mu adaptaci mezi vrstevníky. Vztah výchovy a vzdělání je chápán jako vztah teorie a praxe.

„Za obecný cíl výchovy bývá považován člověk harmonicky rozvinutý po všech stránkách – po stránce tělesné, duševní i sociální.“ (Stodůlková, Zapletalová 2011, s. 9)

Výchova se považuje za širší oblast než vzdělávání. Proto když jedince vzděláváme, současně dochází i k výchově. Každý člověk prochází během života procesem výchovy. Na začátku života je ovlivněn nejbližším okolím. Časem prochází změnou a postupuje na další úroveň, který již můžeme považovat za vrchol výchovy. Týká se sebevzdělávání, kdy se člověk rozhodne změny ve výchově určovat sám. Základy výchovy nám z velké míry určuje společnost (Stodůlková, Zapletalová, 2011).

V mateřské škole při výchovně vzdělávacím procesu působíme na osobnost dítěte. Dítě získává povědomí o morálních zásadách, které jsou určeny společností, a prochází první socializací. Učí se základním pravidlům slušného chování, která jsou ve společnosti očekávána.

„Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny a dbá na to, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí v plné míře respektována.“
(RVP PV, 2018)

Na dítě primárně působí rodina. Ta mu zajišťuje zázemí a pocit, že někam patří. Rozvoj souvisí s kvalitou rodinných podmínek a vztahy v rodině, které si pak dítě odnáší i do další etapy života. Předškolní vzdělávání navazuje na rodinnou výchovu a zajišťuje pro dítě všestranný rozvoj. Každé dítě v jakémkoli věku dostává ke zdravému duševnímu vývoji své osobnosti i dostatek volnosti a podnětů. Volba vhodného prostředí tomuto vývoji plně přispívá. Dítě potřebuje zajímavé, obsahově bohaté a bezpečné prostředí, které mu dá podněty vhodné pro správný rozvoj.

1.2.1. Osobnost pedagoga

Vedle osobnosti vychovávaného vstupuje do procesu výchovy a vzdělávání také osobnost vychovatele. „*Psychika učitele, jeho frustrační odolnost i temperament mají vliv na atmosféru ve třídě, kde učitel působí.*“ (Dytrtová, Krhutová 2009, s. 16)

Děti jsou v předškolním věku zvědavé a velice vnímavé. Jsou otevřené a rychle se učí novým věcem. Z tohoto důvodu je na pedagogovi, aby šel příkladem v každém okamžiku jeho působení. Důležitý je oboustranný respekt a důvěra, kterou jedinec z učitele cítí. Učitel jde příkladem, jelikož v předškolním věku jsou děti nejvíc ovlivnitelné (Stodůlková, Zapletalová, 2011).

„*Dítě je na počátku začleňování se do širší společnosti a velmi intenzivně vnímá chování nových dospělých, jejich komunikaci, způsoby řešení všech situací a citovou oporu nutnou pro ochotu přizpůsobit se a něčemu se učit.*“ (Koťátková 2008, s. 120)

Otázkou, zda každý pedagog má rád děti, se zabývá publikace *Dítě a mateřská škola* (Koťátková, 2008). Po zkoumání bylo zjištěno, že ne každý pedagog má dítě na prvním místě. Tento postoj ovšem může ovlivnit i samotné dítě. Každý jedinec potřebuje cítit lásku a vyhledává osobní kontakt. Potřebuje obejmout a pohládit od učitelky, která je v tomto období jejich života vzorem. Úkolem pedagoga je být empatický a sdílet pocity dětí. Z toho vyplývá, že mezi základní složky osobnosti pedagoga patří nejen vzdělanostní předpoklady a profesní způsobilost, ale hlavně kladný vztah k dětem, empatie a mravní vědomí, které je nastaveno společností.

Pedagog by měl umět řešit krizové situace a zachovat se vždy spravedlivě. Dokáže organizovat činnosti a rozpoznat, co jedinec potřebuje. Podle toho volí vhodnou metodu i aktivitu, aby vytvářel příjemné zážitky. Ovládá plnou škálu aktivit, a podle potřeb je stále doplňuje.

1.3. Hra v předškolním věku

„*Mluvíme-li o předškolním věku, všichni víme, že hra je jeho nezpochybnitelnou součástí.*“ (Koťátková 2008, s. 146)

Dítě je po celé období dětství spojované s hrou. Ta se objevuje jako jedna z dominantních a nejdůležitějších činností, která je pro děti smysluplná. Hra během dne

dítě převažuje nad ostatními činnostmi. Dítě potřebuje ke hře, kterou si dokáže samo organizovat (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Dítě potřebuje do řízené činnosti během dne zapojit jak volnou hru, tak i organizovanou pohybovou nebo konstruktivní činnost. Každá z těchto aktivit působí na osobnost dítěte i na jeho vývoj.

„Mluvíme-li o výchově hrou, dostává se v ní učitel do postavení tajného agenta, který ve skrytu své ilegality předstírá, že zprostředkovává svým studentům zábavu, zatímco jeho cílem je zábavu využít k dosažení svých výchovně vzdělávacích cílů.“
(Činčera 2007, s. 10)

Dětská hra začíná již v době, kdy dítě uchopí první předměty. Dítě během této hry vykazuje známky radosti z činnosti, a proto se opakuje. Například třes s hračkou, která je dokonce doprovázená zvukem (chrastítko), je velice zábavný. Období v mateřské škole doprovází hra symbolická, kterou si dítě vytváří samo a často ji spojuje se zažitou událostí. Zvršení předškolního věku je hrou s pravidly nebo hrou konstruktivní (Piaget, 2007).

Pedagog může dětem nabídnout prostředí plné podnětů a pozorovat, jak s nabídkou bude pracovat. Můžeme sledovat, jak si jedinec dokáže poradit se situací, jak řeší prostor pro hru, či kolik spoluhráčů ještě do hry může zapojit. S využitím fantazie určuje předmětu zcela nové využití. Stejný případ je z hlediska nabídky zajímavé hry nebo činnosti. Dáme dítěti návrh na hru, kterou pouze popíšeme, a dítě s ní dále zachází podle svého uvážení. Rozhodnutím ukazuje stupeň svých dovedností ve všech oblastech. Projeví se jeho schopnost komunikace a socializace mezi svými vrstevníky (Koťátková, 2008).

Na začátku vstupu do mateřské školy dítě objevuje hru individuální nebo ve dvojicích. Kolem pátého roku se přidává hra skupinová. Oblíbené u předškolních dětí jsou hry námětové (Stodůlková, Zapletalová, 2011).

1.3.1. Volná hra

Velkou roli hraje v rozvoji volná hra. Děti si průběh hry samy organizují a řeší problémy, které se mohou vyskytovat. Cíl si určuje samo dítě, i když nevědomě. Také je v průběhu hry schopno měnit cíl podle potřeby.

„Cíl hry je obsažen v činnosti samé, v úsilí a pozornosti, kterou jí dítě věnuje a ve zkušenostech, které hrou získává. Význam není ve výsledku, ale v samotném průběhu hry.“ (Opravilová 2016, s. 85)

Dospělí někdy nechápou smysl a cíl volné hry. Volná hra bývá často bohužel vyměňována za řízenou činnost. Pro dospělé, jak uvádí publikace Hry v mateřské škole v teorii a praxi (Kofítková, 2005), je tato aktivita nepochopitelná. Neměla by se nahrazovat organizovanou činností. Hra je pro děti uvolněním, a dává jim šanci se začlenit do společnosti mezi své vrstevníky.

2. Vývoj dítěte předškolního věku

Vývojem dítěte předškolního věku se zabývá vývojová psychologie. „*Vývojová psychologie se zabývá psychickým vývojem jedince, proměnou způsobu prožívání, uvažování i chování, typického pro jednotlivé vývojové fáze, od prenatální fáze do ukončení dospívání, tj. do dosažení 20. roku.*“ (Vágnerová 2012, s. 9)

S vývojem v předškolním období je spojeno utváření osobnosti jedince. Dítě si postupně začíná utvářet svou identitu.

„*Vývojová psychologie usiluje o popis a vysvětlení vývoje dítěte, ale sama o sobě nedává žádné předpisy, pokyny či rady, jak by rodiče nebo ostatní vychovatelé měli tento vývoj vést a vhodně podporovat, tedy jak by měli dítě vychovávat.*“ (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 261)

Vývoj v předškolním období je více zaměřený na individualitu, než byl v období před nástupem do mateřské školy. Je stále spousta dětí, které navštěvují mateřskou školu až poslední povinný rok předškolního vzdělávání. Rodinná výchova je zde stále na prvním místě. Do procesu vývoje vstupuje kromě zvyků, které si dítě přináší z domova, také genetika. Z těchto důvodů je vývoj v tomto období zcela odlišný a individuální (Langmeier, Krejčířová, 2006).

„*A protože v předškolním věku těžko můžeme odhadnout, jaký typ paměti u dítěte převládá a čím dítě jednou bude, je jaksí naší povinností dát mu dostatečné šance k rozvoji každé ze schopností.*“ (Kutálková 2014, s. 20)

2.1. Tělesný vývoj

„*Pohyb je základní potřebou, a i když je u každého jiná, vždy probouzí a podporuje celkovou aktivitu dítěte, která podněcuje myšlení, rozšiřuje zásobu informací o sobě i o využívání předmětů a pomůcek.*“ (Koťátková 2008, s. 25)

V předškolním věku jsou zdokonalovány základní pohyby, které se dítě naučilo v předchozí etapě života. Pohyb dítě doprovází v průběhu celého dne, jelikož pohyb vyhledává. Větší pohyb u dítěte znamená ztrátu podkožního tuku, proto je postava v tomto období štíhlejší. Roste u nich svalová hmota, ale velký rozdíl je viděn až v období před vstupem na základní školu.

2.1.1. Motorika

„Vcelku bychom motorický vývoj mohli označit jako stále zdokonalování, zlepšenou pohybovou koordinaci, větší hbitost a eleganci pohybů.“ (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 88)

V motorice se obecně spojuje spousta oblastí. Mezi základní patří hrubá a jemná motorika, grafomotorika, motorika mluvidel a motorika očních pohybů. Všechny oblasti procvičujeme a zdokonalujeme jak při plánované činnosti, tak i spontánně během dne. Dítě potřebuje spoustu podnětů a příležitostí k rozvoji. Nabízíme jim tedy jak činnosti, tak i metodické hračky na podporu rozvoje. U motoriky je důležité i tyto propojené oblasti ve hře spojovat. Procvičujeme koordinaci oka a ruky nebo koordinaci ruky a mluvidel (Kutálková, 2014).

Z hrubé motoriky se rozvíjí základní lokomoce, kterou se děti naučily před vstupem do mateřské školy. Chůze se téměř zdokonaluje, dítě upadne už jen zřídka. Více se objevuje běh, který je u něj spontánní. Dítě potřebuje pohyb. Přidává se skákání, lezení a házení. Děti pomalu zkouší, co všechno jejich tělo zvládne. Je potřeba nechat je si vytvářet svou vlastní zkušenost. Dítě samo přijde na to, co je nad jeho síly. Když se bude vyskytovat nadměrné zakazování od rodičů, dítěti to bude srážet zdravé sebevědomí, a odnese si tuto zkušenost i na základní školu, kde přijde strach ze základních činností. Všechny tyto činnosti jsou součástí přirozeného pohybu dítěte. Můžeme přispět nabídkou her, které tyto pohyby obsahují. Toto období je také vhodné pro začátek aktivit, jako je plavání nebo lyžování. Děti se učí rychle, jsou tvárné a nebojácné. V tomto věku se ale dost často stává, že rodiče nadměrným výběrem sportů děti přetěžují. Některé děti dokonce sport nebaví nebo jim nejde, a i přesto jsou do aktivit nuceni. Tím se vytváří negativní vztah k pohybu. Pohyb je u dětí sice důležitý, ale stačí i v podobě práce nebo spontánní hry. I dítě, které nemá rádo sport, se rádo proběhne po zahradě, vyleze s kamarády na strom nebo se projede na kole jako součást hry (Kutálková, 2014).

„Je třeba se především dostatečně hýbat a střídat nejrůznější aktivity, aby se svaly namáhaly přiměřeně a rovnoměrně.“ (Kutálková 2014, s. 26)

Tělesná činnost na podporu vývoje je podobná ve věku 3 let až do věku předškoláka. Liší se pouze obtížností. Nabídka aktivit se stále týká chůze, běhu, skákání,

lezení apod. Dítě ve věku 5 až 6 let završuje aktivitu zvládnutím přechodu přes kladinu nebo přeskokem nízké překážky snožmo (Bednářová, Šmardová, 2015).

Do oblasti motoriky řadíme i motoriku mluvidel. Děti mají problém s výslovností složitějších hlásek. V mladším předškolním věku jsou různá cvičení používána jako prevence. Když časem obtíže nemizí, je potřeba vyhledat logopeda. Cvičení zahrnují různá cvičení pohybů s jazykem, otevírání nebo špulení rtů. Zapojujeme také zuby, které jsou pro určité hlásky důležité. Děti tato cvičení baví, výrazy v obličeji u cvičení jsou nejen užitečné, ale velice zábavné (Kutálková, 2014).

„Neobejdeme se zejména bez špulení (Š, Č, Ž) a protažení rtů (C, S, Z) a bez schopnosti měnit čelistní úhel (zejména samohlásky, L, R, Ř).“ (Kutálková 2014, s. 40)

V oblasti jemné motoriky se zaměřujeme na obratnost prstů a také mluvidel. Tyto skupiny jsou vzájemně provázané. Jako součást procvičování jemné motoriky ve volné hře nabízíme dětem různé stavebnice nebo korálky. Podle velikosti se tyto materiály rozdělují pro děti mladší a starší. Menší materiál ve stavebnici je určen pro starší děti a naopak. Při sledování určitých aktivit můžeme získat základ pro zjištění laterality. Dítě začíná vyhrazovat laterality až ve 4 letech. U některých dětí je to mnohem výraznější než u ostatních. Pozorování práce se stavebnicí nebo pexesem nám ukazuje, jestli dítě volí k práci jednu ruku, která je obratnější a pohyblivější, nebo je střídá. Tento jev je vidět i u samoobslužných prací (Bednářová, Šmardová, 2015).

Kresba

Dětská kresba začíná tzv. čmáranicí. Dítě zkusí manipulaci s tužkou, kterou drží pěstí a pouze s ní čmárá. Postupně se čmáranice začíná podobat tvaru kruhu a dítě v ní hledá různé podoby a přidává další tvary. První kresba člověka se nazývá hlavonožec. Že dítě nakreslí pouze kruh a čáry, které zobrazují končetiny. Tato kresba není jen začátkem v jeho vývoji kresby, ale i v jeho pozornosti. Podle obrázku můžeme vidět, že největší pozornost dává dítě hlavě. Dospělí se během rozhovoru k dítěti sklánějí, a proto dítě vnímá pouze obličej. Druhá část jsou nohy. Dítě má v tomto věku výšku odpovídající nohám dospělého. Tím pádem nohy jsou druhá nejčastější část těla, kterou dítě u dospělého vnímá (Kutálková, 2014).

„Je totiž rozdíl, je-li kresba technicky dobrá, ale obsahově chudá (jemná motorika je v pořádku, ale vnímání detailů chybí), nebo zda je kresba obsahově zajímavá, ale dítě

drží tužku nešikovně a ryje do papíru (jemná motorika je slabá, zrakové vnímání v pořádku).“ (Kutálková 2014, s. 27)

Pozorování jemné motoriky při kresbě je zaměřené na správném držení těla, psací potřeby a uvolnění ruky. Správné držení těla závisí na vhodném vybavení. Volíme správnou velikost židle i stolu, který by měl být mírně nakloněný. Při začátcích kresby dovoluujeme dětem u práce stát. Dítě ve 3 letech začínáme učit špetkový úchop, který kontrolujeme při každé příležitosti. Zaměřujeme se nejen na správný úchop, ale i na vytočení zápěstí, ke kterému některé děti směřují. Ke kresbě nabízíme i grafomotorická cvičení, která jsou přiměřená věku (Kutálková, 2014).

Dítě v 5 až 6 letech už zvládá tzv. prstohrátky (dotyk bříška palce s ostatními), pozná podle hmatu geometrické tvary, do své kresby začíná zahrnovat více detailů. Při nácviu grafomotoriky by mělo dítě před nástupem na základní školu zvládnout smyčky, které jsou prvotním nácvikem pro písmo nebo oblouky i s vratným tahem. (Bednářová, Šmardová, 2015).

„Vývoj grafomotorických schopností a dovedností má určitou posloupnost a propojenost – hrubé motoriky, jemné motoriky, motoriky mluvidel, motoriky očních pohybů a smyslového vnímání.“ (Bednářová, Šmardová 2015, s. 7)

2.2. Kognitivní činnosti

„Kognitivním (poznávacím) rozvojem (z latinského cognito = poznání) můžeme nazvat všechny duševní procesy a vlastnosti osobnosti, které umožňují poznávání v nejširším slova smyslu.“ (Nádvorníková 2011, s. 8)

Přichází období, které je plné polidšťování a fantazie. Fantazie sice dítě doprovází ve velkém množství, ale už dokáže rozlišit realitu. U dítěte v předškolním věku dochází k názorovému myšlení, které se ve velké míře váže na vizuální stránku věci. Na tento proces se zaměřil J. Piaget v pokusu s množstvím vody nebo korálek ve sklenici. Dítě volí, kde je víc nebo míň pouze podle toho, co vidí. Když je jedna sklenice užší a voda (korálky) je výš, je podle dětí vody víc než ve sklenici širší, kde je voda níž. Jelikož dítě volí vizuální stránku místo logické, nazýváme toto období předoperačním (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Ke zdravému kognitivnímu vývoji je potřeba vyvážit volnou hru i řízenou činnost. Do poznávacího vývoje patří procesy, například fantazie, paměť, myšlení nebo řeč, které tvoří základ celého kognitivního vývoje (Nádvorníková, 2011).

„Pozornost je tedy psychický proces, který značí soustředěnost duševní činnosti po určitou dobu na jeden objekt, jev či činnost.“ (Nádvorníková 2011, s. 9)

Do kognitivní oblasti zahrneme i pozornost. Pozornost se postupem věku prodlužuje. Je to jeden z předpokladů pro vstup na základní školu, kde má dítě udržet pozornost 45 minut. Pozornost je z části ovlivnitelná výchovou, proto se dá procvičovat. Ke zlepšení napomáhá vhodná motivace, nebo také vkládat do řízených aktivit pohyb, mít zajímavý obsah výuky a propojit ji se zážitkem.

2.2.1. Paměť

„Je významným činitelem ve všech lidských činnostech, ovlivňuje rychlost a kvalitu vykonávané práce, rozhodování v konkrétních situacích.“ (Nádvorníková 2011, s. 74)

V předškolním věku se schopnost zapamatovat si a později vybavit začíná vyvíjet a zdokonalovat, i když má jedinec pouze paměť krátkodobou (Nádvorníková, 2011).

Piaget (2007) rozlišuje dva typy paměti, se kterými se u dítěte můžeme setkat. První typ je viděn v nejranějším období. Rozpoznávání předmětu, se kterým se jedinec určitým způsobem setkal a dokáže ho rozeznat, lze pozorovat již u kojence. Druhým typem je vybavování, které je spojované až se vznikem řeči.

Lépe jsou zapamatovatelné situace, které doprovází silný prožitek. Procvičit paměť můžeme pomocí básniček nebo písniček, které se dítě mechanicky naučí. Ke konci předškolního období se tvoří základy pro paměť logickou. Spojitost si předškolák zatím neuvědomuje, ale pomáhá mu k lepšímu zapamatování (Nádvorníková, 2011).

2.2.2. Řeč

„Vývoj řeči a komunikace je jedním z nejúžasnějších a nejdůležitějších momentů v rámci ontogeneze.“ (Bednářová, Šmardová 2015, s. 28)

Řeč je prostředkem pro dorozumívání. Slouží k uspokojení základních potřeb, vyjadřujeme s ní souhlas či odmítnutí. Je úzce spojena s myšlením, s motorikou, kde je pro správnou řeč potřebná správná stavba těla, a s vnímáním, díky kterému

pozorujeme neverbální komunikaci. Do neverbální komunikace zahrnujeme řeč těla a mimiku. V předškolním věku se neobejdeme bez období otázky „Proč?“. Dítě začíná vnímat rozdíly mezi komunikací s vrstevníkem a dospělou osobou, tedy rozdíl mezi vykáním a tykáním (Bednářová, Šmardová. 2015).

„Spolu se zrakem má sluch zásadní význam ve fázi napodobivého žvatlání (kolem šestého až osmého měsíce), pro osvojení správné artikulace, při reedukaci řeči.“
(Bednářová, Šmardová 2015, s. 28)

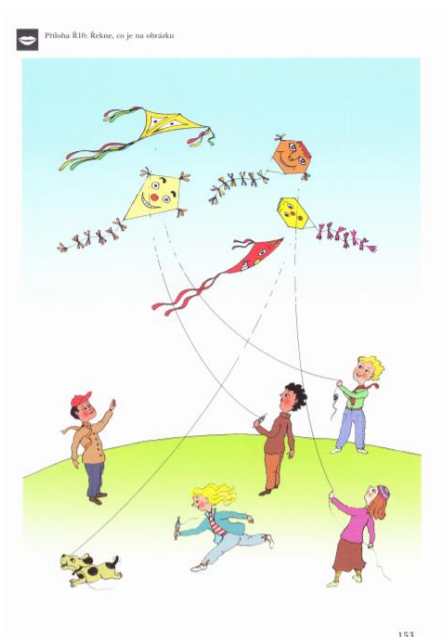
Během vývoje kontrolujeme míru kvality výslovnosti, porozumění a slovní zásoby. V předškolním období se často vyskytují nedostatky, které zahrnují špatnou výslovnost některých hlásek. V mateřské škole do programu preventivně zařazujeme cvičení pro prevenci výslovnosti. Když časem chyba nemizí, nastupuje odborný logoped. Děti jsou zvědavé a je potřeba jim vysvětlovat nová slova, se kterými se doposud nesetkaly. Vedeme je k tvorbě celých vět. Ze začátku mají problém se skloňováním nebo skladbou věty, což postupem času ustupuje. Pro správnou komunikaci je základem dostatečná slovní zásoba. Učitelka se snaží do připravených programů zařadit dostatek básniček, písniček či pohádek, které dětem slovní zásobu rozvíjí (Kutálková, 2014).

„Komunikace je velmi významná kognitivní, ale i sociální dovednost.“
(Nádvorníková 2011, s. 93) Je základem pro navazování vztahů a hledání svého místa ve společnosti. Děti se učí, že pravidla nejsou spojená pouze s chováním, ale spoustu pravidel má i komunikace. V mateřské škole se komunikace a slovní zásoba nejvíce procvičuje v literárně nebo hudebně založených činnostech. Z hudební výchovy se objevuje slovní zásoba v textech písní, v literární výchově to jsou pohádky a básničky.

V rámcově vzdělávacím programu předškolního vzdělávání se s pojmem literární výchova setkáváme pod rozvojem řeči a jazyka dítěte. S důrazem na správný rozvoj těchto procesů dbáme na výběry textů, se kterými chceme pracovat a dítě seznamovat. Nejdůležitější jsou při výběru jazykově i literárně kvalitní publikace. Když zvolíme kvalitní publikaci a spojíme ji se špatnou a nedostatečnou interpretací učitelky, výuka by se od výuky se špatně voleným textem moc nelišila. Dostáváme se tedy k další důležité zásadě při výuce, a tím je myšlena interpretace učitele. Je důležité, aby dítě chápalo význam slov a mluvního projevu druhého (Gebhartová, 2011).

Dítě, které je připraveno na vstup na základní školu, dokáže odvyprávět příběh, ovládá správné slovní tvary a posoudí pravdivá i nepravdivá tvrzení. Při zápisu

se představí celou větou, zapojí své jméno, příjmení i adresu (Bednářová, Šmardová, 2015).

Obrázek 2: Cvičení popisu obrázku (Bednářová, Šmardová 2015, s. 153)

2.2.3. Sluchové vnímání

„Sluch je jedním z prostředků komunikace, významnou měrou ovlivňuje rozvoj řeči a tím i abstraktní myšlení.“ (Bednářová, Šmardová 2015, s. 40)

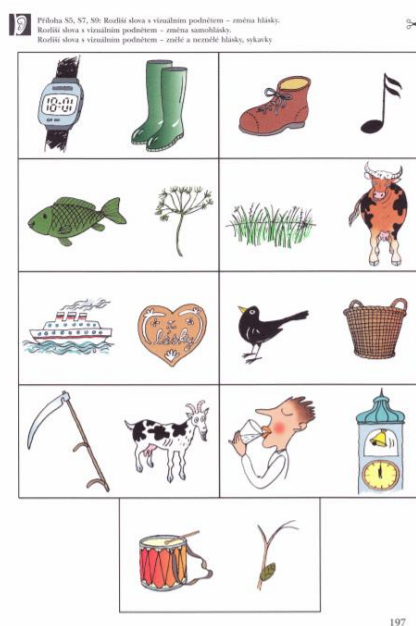
Sluch je druhou významnou složkou pro orientaci v prostoru. Podle zvuků například poznáme, kdy máme uhnout autu. Dítě je vnímavé a rychle se učí. V předškolním věku už rozezná spoustu zvuků, dokáže je rozřadit a pojmenovat.

„Zkvalitnění sluchu výrazně působí na rozvoj řeči – jak po stránce výslovnosti, tak intonace a hlasitosti.“ (Nádvorníková 2011, s. 37)

V předškolním věku se dítě snaží rozeznat zvuky, které jsou v pozadí i v popředí (figura a pozadí). Vývoj začíná nasloucháním. Ve 3 letech dokáže vnímat směr zvuku, pozná předmět podle zvuku a vyslechne krátký příběh. Až ve 4 letech si uvědomuje jednotlivá slova ve větě. Když dojde k rozdělování slov, dokáže rozlišit hlásky v jednoduchých slovech (pes – les). Jedinec rozkládá pojem i na slabiky, které zvládne vytleskat. Nenásilné cvičení na slabiky je rozpočítávání dětí. Před vstupem na základní školu už dokáže vyčlenit počáteční hlásku. Pro tuto část vývoje je vhodná slovní kopaná (Bednářová, Šmardová, 2015).

Sluch spojujeme blízce s pamětí, kterou je potřeba i ve spojení se sluchovou oblastí rozvíjet a procvičovat. S pomocí jednoduchých cvičení působíme na krátkodobou a dlouhodobou paměť. Předvedením jednoduché věty, kterou má jedinec za úkol opakovat, si děláme tzv. obrázek o jeho sluchové paměti. Dítě dostane krátkou větu, zopakuje ji, a výsledek pak analyzujeme. Hodnotí se zde krátkodobá paměť. Na procvičení dlouhodobé paměti využijeme příběh, který si jedinec vyslechne a po dobu určitého časového úseku uchová v paměti. Zde hodnocení probíhá s pomocí otázek, které zjišťují poměr vybaveného a zapomenutého obsahu (Klenková, Kolbábková, 2003).

Obrázek 3: Ukázka cvičení sluchového rozlišování (Bednářová, Šmardová 2015, s. 197)

2.2.4. Zrakové vnímání

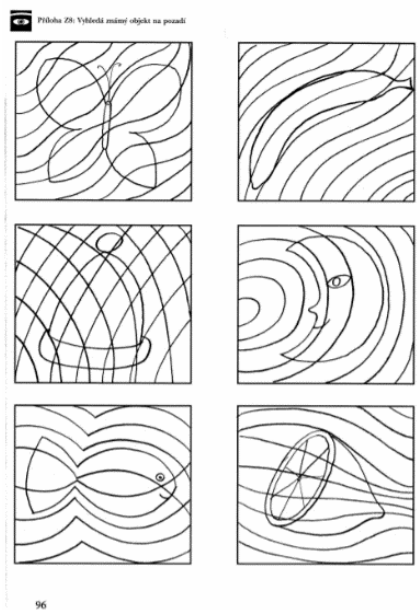
„Zrak je prostředníkem poznávání hmotného světa i prostředkem komunikace.“
 (Bednářová, Šmardová 2015, s. 14)

Zrakem nám přijde do mozku až jedna třetina informací. První chyba, které se můžeme dopustit, je nadměrně zatěžovat zrak dítěte. Zrakový vjem má dítě při pohledu na první hračku. Jedinec hračku pozoruje, prohlíží si tvar. Při pozorování prvního objektu rodič začíná přidávat druhý, a pozornost okamžitě získává nová věc. Tím se neukončí zrakové vnímání prvního předmětu a nevzniká tzv. vnímání figury a pozadí. Tento zlovyk se může u rodičů projevit i v předškolním věku, kdy dítě vlastní dostatek knih, ale žádnou nezná. Potřebuje prohlédnout všechny nové věci, prozkoumat,

je to v jeho věku přirozené, ale u ničeho se nedokáže zastavit a pořádně vnímat. Při prohlížení knihy přeskakuje stránky, prolisťuje skrz bez povšimnutí detailů a na konci neví, o čem byla. Dítě se nikdy nezaměřilo na tvary nebo barvy věcí. Tímto způsobem nastává problém i u zrakové paměti, která je u dítěte nastupujícího na základní školu důležitá. Zraková paměť pomáhá při učení tvarů, které jsou základ pro psaní (Kutálková, 2014).

„Zrakové vnímání úzce souvisí s rozvojem pozornosti a koordinace pohybů ruky a prstů.“ (Nádvorníková 2011, s. 24)

V předškolním věku se upevňuje vnímání prostoru. Dítě nejdříve rozezná, kde je dole, kde je nahoře, později se přidají strany. V průběhu vývoje dokáže určit zákonitosti spojené s umístěním v prostoru. Stále je v tomto věku charakteristické vnímání celku než detailu. Později se jedinec učí rozkládat celek na menší části nebo naopak (Bednářová, Šmardová, 2015).

Obrázek 4: Ukázka cvičení na figuru a pozadí: Vyhledat známý objekt na pozadí (Bednářová, Šmardová 2015, s. 96)

Dítě připravené do školy by mělo zvládat vyjmenovat a přiřadit odstíny barev, najít objekt, který je v pozadí, doplní část obrázku, která chybí, a ovládá diferenciaci (Bednářová, Šmardová, 2015).

2.2.5. Představivost a fantazie

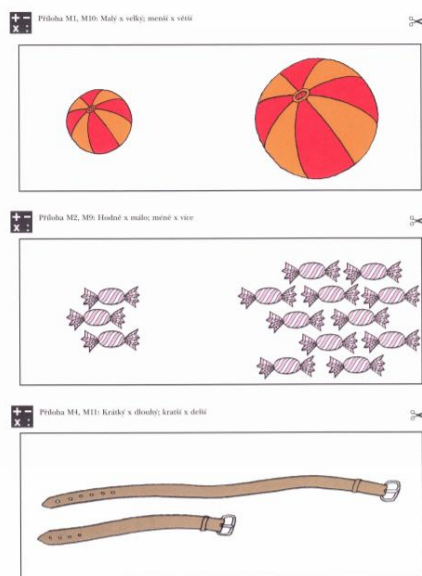
„Umožňuje dotvořit si poznávání světa tam, kde dětem chybí zkušenost nebo nejsou schopny pochopit souvislosti.“ (Nádvorníková 2011, s. 61)

V mateřské škole má dítě dostatek podnětů pro rozvíjení fantazie a představivosti. Má zažito více situací a zkušeností, ze kterých čerpá ve své fantazii. Známé věci si upravuje a přeměňuje jejich vzhled. Představivost se zdokonaluje, až jedinec dokáže změnit neživou věc a dát jí život. Tato situace se nejvíce vyskytuje u plyšáka na spaní. Před spaním dá dítě například plyšákovu napít a pak ho uspí (Nádvorníková, 2011).

V předškolním období se začíná zdokonalovat i prostorová představivost. Získává vědomí o rozdílech nahoře – dole, vpředu – vzadu. Když si dítě osvojí prostorové vnímání, zlepšuje se mu orientace v jeho domácím prostředí. Postupně se tato orientace rozšiřuje na širší okolí. Prostorová představivost je úzce spojena s vnímáním času, zraku i sluchového rytmu. Tyto předpoklady tvoří základ pro matematické představy. Jedinec si osvojí další pojmy spojené s množstvím (méně – více) nebo velikostí (menší – větší) (Bednářová, Šmardová, 2015).

S matematickou oblastí se pojí z velké části i oblast řeči a vnímání. Základem pro sčítání a odčítání jsou slovní spojení „uber a přidej“. Dítě nemůže zvládat základní množstevní porovnávání, pokud nedejde ke vnímání zadání úkolu (Kutálková, 2014).

Při oslabení prostorové orientace mohou být následky viděny nejen v matematické oblasti, kde by dítě nemuselo zvládat geometrická cvičení, ale nastaly by také špatné výsledky v ostatních vyučovacích hodinách. Došlo by ke zhoršení orientace v textu při čtení, při hledání v mapách nebo při hrách v tělesné výchově (Bednářová, Šmardová, 2015).

203

Obrázek 5: Pracovní list se zaměřením na matematické představy (Bednářová, Šmardová 2015, s. 203)

Před vstupem na základní školu dítě rozřadí obrázky v řadě podle logického vzorce, který dává základ pro budoucí vzorce v matematice. Chápe množství a dokáže pojmenovat geometrické tvary (Kutálková, 2014).

2.2.6. Vnímání času

„Vytvářet si představu o plynutí času napomáháme dítěti předškolního věku dodržováním každodenních algoritmů, pojmenováváním členěním času, např. přiřazování a pojmenování charakteristických činností pro úsek dne, týdne, roku.“ (Bednářová, Šmardová 2015, s. 84)

Pro předškolní období je výstižný život v přítomnosti. Děti si určují části dne podle aktivit, které prožívají. Rozdělení ročních období je pro jedince lehčí se naučit než si představit. Krátkodobější události jako noc a den jsou mu přeci jen bližší. Často se setkáme s odpočtem „Ještě se třikrát vyspím a budu mít narozeniny.“ Čím je dítě starší, tím se lépe orientuje v pochodu dne a dokáže si uvědomit následnost aktivit. Na konci předškolního období se orientuje ve dnech v týdnu nebo rozeznává včera, dnes a zítra (Bednářová, Šmardová, 2015).

Začínáme obecnými znalostmi o čase. Děti od 4 let začínají popisovat části dne a přiřadí vhodné činnosti. Postupně je spojujeme s reálným děním, který jedinec v určitém čase zažívá. Když si dítě dokáže spojit, že ráno vstává, v poledne obědvá

a večer jde spát, můžeme časové úseky porovnávat. Z částí dne se přesuneme a celý den. Určujeme, co se děje dřív a co později. Rozlišení časové posloupnosti se dá pozorovat i u členů rodiny. Pětileté dítě dokáže určit, že babička je starší než maminka. Časové údaje postupně nabírají více informací. Předškolní dítě rozloží rok na roční období, a týden na dny v týdnu (Bednářová, 2004).

2.3. Sociální dovednosti

„Socializace probíhá ovšem po celý život člověka, a to ve sledu rozmanitých interakcí jedince s druhými lidmi.“ (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 94)

V oblasti socializace je rodina při vstupu do mateřské školy stále na prvním místě. Dítě si odnáší první návyky z domova. Do té doby se dá pozorovat, v jaké roli je v interakci s okolím. Z chování ve společnosti se do věku 3 let dá vypožarovat jeho verbální i neverbální komunikace, pokud k ní vůbec dochází. V předškolním období si jedinec začíná osvojovat hodnoty a normy dané společností. Setkává se s pravidly, kterým zatím nevěnoval příliš pozornosti. Podle druhu společnosti také dochází k různým způsobům navázání na začátek plnění pravidel, které se od člověka očekávají. Nejčastější je pozvolný průběh, doprovázený odměnou. Dítě se v období socializace dostává i do interakce s druhým dítětem. Učí se ohleduplnosti k druhým, přijímá daná pravidla a poznává nový vnitřní pocit – svědomí. Vývoj závisí hlavně na vztahu k rodičům, kteří vytváří jedinci uspokojivý a vřelý vztah. V souvislosti s emočním vývojem se v tomto věku setkáváme s první schopností vcítění. Dítě začíná chápat sebe, a postupně i pocity druhých. Empatie je v navázání vztahů jedním z hlavních faktorů. Mezi další můžeme řadit schopnost ovládat své emoce, pomoc druhým nebo ohleduplnost. V předškolním věku se dítě začne setkávat se společenskou hrou, ve které vstupuje do sociální role. Skupina si sama dokáže vytvořit pravidla a určit si role. Je to skvělý způsob ve vytváření sociálních vztahů a procvičení pravidel, které si již plánují mezi sebou. Děti se začnou rozdělovat podle mužských a ženských rolí. Obecně se v těchto situacích, které mohou u volné hry nastat, tvoří osobnost dítěte. Interakce s vrstevníky je v těchto situacích zásadní a nepostradatelná (Langmeier, Krejčířová, 2006).

2.3.1. Sebeobsluha a samostatnost

„Správnou cestou je podpořit přirozený vývoj, věci zkoušet a zároveň respektovat, že každé dítě je načasované poněkud jinak.“ (Bednářová, Šmardová 2015, s. 62)

V mateřské škole začíná být na dítě více kladena samostatnost. Na začátku si musí zvyknout, že paní učitelka nemá na starost pouze je, ale i ostatní kamarády. Dítě se tím učí ohleduplnosti. V tento okamžik je důležitá důslednost i trpělivost. Vše se přizpůsobuje věku jedince. Časem dojde i dítě, za které bylo vždy doma vše uděláno, k názoru, že se chce zkusit obléknout samo. V tomto okamžiku je pohání vpřed každé ocenění i pochvala, kterou za provedenou práci získá. Důležité je, aby dítě bylo samostatné. Vedeme je k vlastnímu rozhodování v určitých situacích, které nastanou. Když si jedinec neví rady, je pouze na jeho úsudku vymyslet, jaký krok bude následovat. Jedním z řešení je zeptat se paní učitelky. I to je krok vpřed, že si dokáže se situací poradit (Bednářová, Šmardová, 2015).

Dítě, které bylo postupně během předškolních let od rodičů připravováno na samostatnost, bude čekat lehčí a mírnější skok při vstupu na základní školu. Jedinec bude lépe snášet problémy a dokáže si s nimi poradit bez zaváhání. Naopak nesamostatnost může mít v této situaci za výsledek úbytek sebevědomí (Kutálková, 2014).

3. Školní zralost a připravenost

„Školní zralost bývá nejčastěji charakterizována jako stav dítěte, který zahrnuje jeho zdravotní, psychickou a sociální způsobilost začít školní docházku.“ (Kropáčková 2018, s. 13)

„Školní připravenost je v poslední době chápána jako aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech jeho oblastech.“ (Kropáčková 2018, s. 14)

Školní zralost a připravenost jsou propojené, a do jisté míry se doplňují. Školní zralost je zaměřená spíše na zrání organismu a vývoj centrální nervové soustavy, zatímco školní připravenost je otázkou znalostí a dovedností, které jsou potřebné pro snadné zahájení povinné školní docházky. U školní připravenosti posuzujeme stav emocí, díky kterým dítě bude zvládat neúspěch, který ve škole může nastat. Další oblasti se týkají sociální, pracovní, kognitivní a komunikační úrovně dítěte. Jedinec má být schopen komunikace s učitelem i vrstevníkem, rozlišovat zásady komunikace, dokáže plnit zadané úkoly a udržet pozornost. Školní zralost také rozdělujeme na oblasti, zejména na složku fyzické, psychické, sociální a emocionální zralosti (Kropáčková, 2018).

Fyzická složka zahrnuje především tělesný vývoj. Řadí se mezi oblast, která má ze všech posuzovaných nejmenší váhu, ale je stejně důležitá. Ve věku vstupu do školy se celkově mění postava. Tělo a končetiny jsou vytáhlé, zmenšuje se hlava a trup je užší. Hmotnost a výška nám míru vyspělosti příliš neurčí. Problémem bývá, že menší a slabší děti jsou náchylnější k únavě. Další problémem může být síla dítěte, a to v zaměření na učivo. Na každou výuku je potřeba učebnice, pracovní sešit, penál, svačina a pití do školy. Následkem toho bývá plná a těžká taška, kterou dáváme malému dítěti na záda. Otázkou je, zda tuto tíhu dítě zvládne. Menší růst může mít za důsledek i psychický pocit méněcennosti. Děti se cítí často řazeno pod děti vyššího růstu, někdy se tento jev objevuje v případech šikany. Do tělesného vývoje je zařazena koordinace pohybů a celková obratnost (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Mezi orientační zkoušky tělesné zralosti řadíme Filipínskou míru a Kapalínův index.

Filipínská míra

„Filipínská míra zjišťuje, zda ve fyzickém vývoji dítěte již došlo ke změně tělesných

proporcí, konkrétně k protažení končetin.“ (Kropáčková 2018, s. 17). Dítě je schopno pravou ruku přehnout přes hlavu a dotknout se levého ucha.

Kapalínův index

Jde o průměr ideální výšky a váhy. „*Tyto tělesné parametry podle pediatriů, psychologů i pedagogů nejsou dominantní při posuzování školní zralosti, pokud se nejedná o dítě s vyloženě slabou tělesnou konstitucí (nedonošené, oslabené atd.).*“ (Kropáčková 2018, s. 19)

Do posouzení, zda je dítě připravené na vstup na základní školu, vstupuje nejen učitel, ale také praktický lékař nebo odborník z pedagogicko-psychologické poradny. Praktický lékař je využíván v okamžiku, kdy je potřeba posudek o časté nemocnosti dítěte. Pokud má jedince slabší imunitu a je náchylný na častější onemocnění, přichází v úvahu odklad školní docházky. Dítě nástupem na základní školu riskuje častou absencí, čímž přijde o základní učivo (Kropáčková, 2018).

Podle Kutákové (2014) mají jedinci náchylnější na onemocnění často pomalejší vývoj než děti zdravé.

Druhou složkou je psychická zralost. Dítě začíná vidět svět realisticky a jeho myšlení se už dá pokládat za logické. Nejpoužívanějším orientačním testem pro porovnání psychické zralosti je v Jiráskův test školní zralosti. Obsahuje kresbu postavy, nápodobu věty a obkreslení teček, kterých je deset. Posuzuje oblast jemné motoriky a koordinaci oka a ruky (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Když má dítě pomalejší vyhrazení laterality, znamená to, že je pomalejší i zrání mozkových hemisfér. Není to nic spojeného s inteligencí, jedinec je pouze biologicky mladší, než udává jeho věk (Kutáková, 2014).

„Lateralizace je odrazem dominance jedné z mozkových hemisfér (která mozková polovina řídí daný úkol), což se projevuje např. tak, že dítě určité činnosti provádí přesněji, lépe a rychleji s menší únavou vedoucím orgánem než druhým.“ (Kropáčková 2018, s. 22)

Poslední složkou je sociální a emocionální zralost. Se školní docházkou začíná i nové období, kde se projeví schopnost začlenění a osvojení si nové sociální role. Jedinec zde projevuje schopnost komunikace, pomocí které vyhledává interakci a sděluje základní potřeby. I začlenění a přijetí do kolektivu spadá pod základní lidské potřeby. Přijetí role dítě bere za úspěch a učí se větší zodpovědnosti i samostatnosti. Role žáka základní školy

přináší nové normy a pravidla, která jsou od jedince očekávána. Přidá se i role spolužáka, a k tomu umění komunikace s vrstevníkem. Od dítěte jsou očekávány již stabilní emoce. Ve škole ho čeká mnohem více neúspěchů, než na kolik bylo zvyklé v mateřské škole. S tímto pocitem se musí umět vypořádat a zvládnout krizové situace s neúspěchem spojené (Nádvorníková, 2018).

„Důležitým úkolem předškolního vzdělávání je vytvářet dobré předpoklady pro pokračování ve vzdělávání tím, že za všech okolností budou maximálně podporovány individuální rozvojové možnosti dětí a bude tak každému dítěti umožňováno dospět v době, kdy opouští mateřskou školu, k optimální úrovni osobního rozvoje a učení, resp. k takové úrovni, která je pro dítě individuálně dosažitelná.“ (RVP PV 2018, s. 7)

Mateřská škola dopřává dítěti doplňkovou výchovu v podobě spousty her a zábavných činností. Učitelky využívají dětské energie a vyhledávají pohyby k přípravám činností, které děti zaujmou a rozvinou i po jiné, předem určené stránce. Pedagog má možnost sledovat dítě i jeho osobnost. Vidí znaky chování v řízené činnosti, ve volné činnosti v interakci s vrstevníkem, zná rodiče a má informace o jeho zázemí, proto má velké slovo v posuzování školní zralosti a připravenosti. Výchova v mateřské škole stále zůstává pouze doplňkovou výchovou. Na prvním místě je výchova rodinná, která se stejně tak podílí na přípravě dítěte na základní školu. Rodiče mají často tendenci školou děti strašit a dávat jim tak negativní předsudky. Dítě by se naopak mělo na školu připravovat s pocitem radostného a nového objevování v životě. Rodina zajišťuje kvalitní podněty v jeho volném čase pomocí společných aktivit. Když je utvořen pozitivní vztah a dítě vnímá pocit domácího bezpečí, má v rodiče větší důvěru. Když věří rodič, věří i dítě (Kropáčková, 2018).

3.1. Povinné předškolní vzdělávání

Rodič má povinnost přihlásit dítě k povinnému předškolnímu vzdělávání, pokud dosáhne věku 5 let k datu 31. 8. daného roku. Rodič se může rozhodnout pro spádovou, popřípadě osobně vybranou mateřskou školu, nebo má možnost využít odlišný způsob předškolního vzdělávání. Při přijímání do mateřské školy má přednost dítě, pro které je dané zařízení spádové. Výjimku při plnění povinného předškolního roku tvoří skupina dětí s hlubokou mentální poruchou. Povinný předškolní rok není daný v období prázdnin stejně jako u základního nebo středního vzdělávání. Při omlouvání

neúčasti dětí v zařízení se rodič řídí podle pravidel stanovených v řádu mateřské školy. Další formy povinného předškolního vzdělávání zahrnují vzdělávání v přípravné třídě ZŠ, vzdělávání v zahraničí, které stát přijme jako náhradu za povinné vzdělávání v České republice, nebo také možnost individuálního vzdělávání. Individuální předškolní vzdělávání je nutno včas nahlásit mateřské škole a spolupracovat s ředitelem zařízení. Při žádosti se udává i důvod individuálního vzdělávání. Rodič je povinen dítě rozvíjet ve všech oblastech a postupovat podle doporučení pedagoga. Ukončení individuálního předškolního vzdělávání nastává v případě přestupu do mateřské školy nebo nástupu na základní školu (MŠMT, 2020).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

V rámci praktické části bakalářské práce jsem si stanovila tyto cíle:

- Na základě pozorování způsobu přípravy dětí na přechod do primárního vzdělávání na dvou vybraných mateřských školách **vytvořit program 10 lekcí zahrnující aktivity pro komplexní rozvoj všech oblastí před vstupem do ZŠ.**
- Na základě sběru dat ze strukturovaných rozhovorů s učitelkami z obou MŠ, cílených na přípravu předškoláků, **provést komparaci těchto sledovaných MŠ.**

1. Metody práce

Pro splnění výše stanovených cílů jsem si zvolila tyto metody sběru dat:

a. Pozorování

Pozorování zachycuje situace a informace pro sběr dat. Mezi dvě základní vědecké metody pozorování patří zúčastněné a nezúčastněné. Zúčastněné pozorování se odehrává ve stejném prostředí jako pozorovaný jev. Styl zúčastněného pozorování nám dává možnost, jak vyhledávané informace zaznamenat, reflektovat a předat. Tato metoda zajišťuje účast v potřebných aktivitách, ale pouze jako pozorovateli. Pozorování popisuje konkrétní situace, které nastávají, a nabízí přesný a podrobný popis, jaký si dokážeme v roli čtenáře představit. Při této metodě jsme objektem pozorování vidění, zatímco v nezúčastněném pozorování nás pozorovaný nemá možnost spatřit. Tato metoda často probíhá v podobě sledování z nahrávek. Stejným způsobem se liší pozorování přímé, které se rovná zúčastněnému, a nepřímé přirovnané k nezúčastněnému. Můžeme si také předem připravit, jakou odpověď nám má pozorování dát. Tím pádem jde o pozorování strukturované. Nestrukturované pozorování není předem vymezené. Poslední možnost dělení můžeme sledovat pouze v přímém pozorování. Rozdíl mezi otevřeným a skrytým pozorováním je v přiznání přítomnosti pozorovanému (Švaříček, Šed'ová, 2014).

Zúčastněné (přímé) pozorování

„Zúčastněné pozorování můžeme definovat jako dlouhodobé, systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu s cílem objevit a reprezentovat sociální život a proces.“ (Švaříček, Šed'ová 2014, s. 143)

V praktické části jsem volila metodu zúčastněného pozorování. Při pozorování jsem měla možnost trávit čas společně s dětmi a paní učitelkou, a to během připravených aktivit i běžných činností v MŠ. Pozorování mi umožnilo nastínění chodu mateřské školy, zaznamenat činnosti a přístup učitelek se zaměřením na vývoj předškolního dítěte. Pozorování jsem strukturovala do několika stěžejních oblastí: **běžný denní režim, činnosti cílené na předškolní přípravu, sociální klima v MŠ.**

b. Rozhovor

Rozhovor umožňuje tazateli a tázanému přímou interakci při získávání informací. V rozhovoru nastává osobní kontakt, který nám umožňuje vidět reakce respondenta.

Druhy rozhovoru dělíme na strukturované, polostrukturované a nestrukturované. Strukturovaný rozhovor má předem připravený obsah otázek, zatímco na polostrukturovaný rozhovor připravujeme jednu základní otázku a podle odpovědi volíme další. Nestrukturovaný rozhovor je nahodilý, přirozený a volný (Chráska, 2016).

Strukturovaný rozhovor

„Strukturovaný interview se vyznačuje tím, že při něm tazatel postupuje podle přesně připraveného textu, jsou přesně určeny formulace otázek i jejich pořadí.“
(Chráska 2016, s. 176)

V práci jsem volila metodu strukturovaného rozhovoru pro sběr informací zaměřených na přípravu dítěte na vstup do základní školy. Rozhovor byl tvořen se zaměřením na činnosti, se kterými se v mateřské škole běžně setkáváme. Realizován byl se dvěma učitelkami z pozorovaných mateřských škol. Otázky v rozhovoru byly mířeny primárně na způsob podpory předškoláků a na jejich rozvoj v dané MŠ. Nyní uvádím otázky v rozhovoru:

- Připravují se předškolní děti ve vaší MŠ cíleně na vstup na základní školu?
- Jak často se ve vaší MŠ předškolní děti věnují přípravám na vstup do ZŠ?
- Myslíte, že je důležitá příprava v MŠ předškolního dítěte na vstup do ZŠ, nebo stačí pouze podněty v domácím prostředí?
- Pomáháte určitým způsobem rodičům při přípravě dítěte v domácím prostředí?
  - Jakou formou se děti připravují? (např.: pracovní listy, práce s textem...)
  - Na co bývají pracovní listy pro předškolní děti zaměřené?
  - Jak jsou předškolní děti připravované z hlediska hudební/výtvarné/tělesné výchovy?
  - Jak se v rámci přípravy pracuje na rozvoji slovní zásoby a správného vyjadřování dítěte?
  - Na co se nejvíce zaměřujete při přípravě dětí vzhledem ke svým zkušenostem?

2. Realizace výzkumu

Výzkumné šetření bylo realizováno v období od dubna 2019 do února 2020 ve dvou mateřských školách v regionu Libereckého kraje. Volila jsem takové MŠ, které měly odlišné parametry (počet dětí a věkové rozdělení ve třídě, velikost, lokalita ve městě). Na obou MŠ jsem provedla totožné šetření, jen v jiném časovém období.

2.1. Mateřská škola u přehrady

V rámci anonymity jsem mateřskou školu nazvala MŠ u přehrady z důvodu jejího umístění.

Mateřská škola se nachází v centru krajského města. Je rozdělena do dvou budov, které leží v blízkosti vodní přehrady. Mateřskou školu tvoří celkem 6 běžných heterogenních tříd v počtu po 25 dětech a 4 třídy pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, jež navštěvuje maximálně 10 dětí. ŠVP s názvem „Z barevných kostek postavíme hrad“ se zaměřuje na potřeby dětí. Hlavním heslem je hra – prožitek – učení, které doprovází děti v každé činnosti. Speciální třídy mají k dispozici asistenta pedagoga, který je paní učitelce k ruce. Mateřská škola přijímá děti od 2 let.

2.1.1. Pozorování práce s dětmi se zaměřením na oblasti vývoje dítěte

- 1) Tělesný vývoj
  - a) Jemná motorika

V mateřské škole se do vývoje jemné motoriky často zařazovaly práce s jemnými předměty, nejčastěji s korálky. Děti korálky lepily v rámci výtvarné výchovy nebo se objevovaly v doplňkových činnostech během ranního kruhu v podobě třídění tvarů, velikostí nebo barev. Při činnostech se dbalo na rozdělení aktivit, aby byly přiměřené věku. Mladší děti dostávaly pracovní listy zaměřené na jednodušší cvičení apod., ale hlavní bylo hlídat správné držení tužky. Starší děti z větší části už držení tužky zvládnou, ale stejně je potřeba je kontrolovat. V heterogenní třídě bylo hezky vidět, jak se mladší děti učí od starších, a jak naopak starší děti dokážou pomoci mladším. U aktivit, které vyžadovaly využití nůžek, bylo všem dětem umožněno, ať stříhání zkusí. Nebylo třeba, aby bylo vše perfektně vystřižené, ale opět se hlídalo držení nůžek. Mladším dětem

se vystříhly složitější záhyby, ale bylo důležité, aby si práci s nůžkami vyzkoušely a začaly si stříhání upevňovat. Při pozorování věkových rozdílů ve vztahu k jemné motorice bylo zřetelné, že mladší děti obecně volí často spontánní kresbu. U starších dětí dochází k rozdílům. Děvčata si volí často výtvarné práce nebo výrobu z papíru, a chlapi vyhledávají hru se stavebnicí.

b) Hrubá motorika

Aktivita zaměřená na oblast hrubé motoriky dětí byla velice rozmanitá. Nejčastější aktivitou bylo ranní cvičení, většinou v zábavné formě s hudbou. Jednou týdně se navštěvovala tělocvična, kterou mateřská škola bohužel neměla v prostorách zařízení. Byla k dispozici velká tělocvična nedaleko MŠ. Tělovýchovná chvilka začínala rozehrátím. Děti měly možnost se po tělocvičně proběhnout, a pak nastávala rozcvička. Hlavní činnost byla plná motivovaných her. Mateřská škola spolupracovala s organizacemi na podporu sportu u předškolních dětí. Spolupráce umožnila dětem navštěvovat hodiny tenisu nebo trampolín. Tyto hodiny vedli pracovníci zařízení, kde kroužek probíhal. První si rozebereme výuku tenisu. Tenis začínal rozehrávací hrou, která byla vybrána libovolně. Pokračovalo se rozcvičkou, která přecházela k nácvičku pohybů a dovedností spojených s tenisem. Při samotné výuce tenisu se děti střídaly a učily se pohyby s raketou, postupně i odpalování míčků. Druhá hodina byla zaměřená na výuku trampolín. Organizace aktivity začínala opět rozehrátím a rozcvičkou, kdy obě aktivity byly voleny libovolně. Pro děti byla vždy připravena i pohybová hra, po které následovalo přemístění na velké trampolíny v tělocvičně. Děti měly možnost si vyzkoušet různé způsoby skoků i s pomocí vybraných pomůcek (míč, obruč). Další část věnujeme pohybu v přírodě. Mateřská škola byla umístěna nedaleko lesa a přehrady, a mohla se chlubit i velkou zahradou obohacenou nafukovací trampolínou, kterou měly děti v oblibě. Vycházky do lesa byly vždy spojeny se zajímavou venkovní aktivitou, která se zaměřovala zejména na pohyb. V této oblasti je nutno zmínit i celodenní výlety, které paní učitelka připravovala minimálně třikrát do měsíce.

2) Kognitivní vývoj

a) Paměť

Děti v mateřské škole trénovaly paměť zajímavou aktivitou. Založily si deník výletník, který si všechny děti střídaly a půjčovaly si ho na víkend domů. Vždy do něj zapsaly nebo nalepily fotku výletu, případně z jiné aktivity z víkendu. V pondělí přinesly deník s sebou do školky a vyprávěly ostatním dětem, co všechno o víkendu zažily. Procvičovaly si tedy paměť pomocí vybavení zážitku.

b) Řečová výchova

Oblast řeči je spojována snad s každou aktivitou, která probíhá během ranního kruhu. Na začátku ranního kruhu si paní učitelka vybere dvě předškolní děti, vždy jednu holčičku a jednoho chlapce. První úkol je se představit, kdy je důležité hovořit celou větou. Děti uvedou svoje jméno a příjmení, datum narození a adresu. Pak následuje společná aktivita. Někdy je ranní kruh zaměněn za ranní cvičení nebo výtvarnou výchovu, a proto je přesunut na aktivitu po svačině. Během komunikativního kruhu se objeví aktivity, které jsou zaměřené na různé oblasti, ovšem vždy se prolínají s řečovou výchovou. Pozorovala jsem aktivitu, která začínala čtením knihy, která podporuje u dětí fantazii a také slovní zásobu. Dále můžeme trénovat také popisem obrázků nebo básničkou či hádankou. U čtení knih, učení básniček nebo učení písniček je potřeba dětem vysvětlovat slova jim neznámá, a tím rozšiřovat jejich slovní zásobu. Nejdůležitější aktivitou pro rozvoj řeči jsou artikulační cvičení, která se objevovala v podobě básniček a cvičení určených na vybrané písmeno. Kvůli heterogenní třídě se musely volit aktivity, které byly přizpůsobené všem věkovým skupinám. Nejmenší děti měly za úkol pojmenovat věci, které viděly, popřípadě odpovědět na otázku „Kdy? Kde?“. Od starších dětí se očekávají odpovědi více rozvinuté a složitější. Předškolní děti už dokážou vytvořit i souvětí, která by měla být gramaticky správně. Při rozdělení dětí podle věku je nutné zmínit, že znalosti dětí bývaly dost individuální. Některé mladší děti se od starších učily tak rychle, že odpovědi celou větou jim žádný problém nedělaly.

c) Sluchové vnímání

Rozvoj sluchového vnímání můžeme vyzorovat například při hudební výchově, kde dítě poznává píseň podle melodie. Dětem se zahrála píseň, kterou se v poslední době naučily a poznávaly, jak se jmenuje. V mateřské škole se sluch nejvíce rozvíjel při čtení příběhů během komunikativního kruhu nebo před odpočinkem. Text pohádek a básniček

byl doplňován otázkami, které kontrolovaly míru vnímání textu. Méně zahrnované byly aktivity na rozpoznávání slov (začátečních písmen, rozlišení podobných slov...), které probíhaly hlavně individuálně z důvodu smíšené třídy. Individuální program pro předškolní děti byl nazýván „předškoláček“. Zde se objevovaly aktivity, které byly pro přípravu důležité, a nebyly proto zahrnuty během dne.

d) Zrakové vnímání

Děti každý týden dostaly obrázek, který společně popisovaly. Obrázek nesloužil jen k získání informací o nově probíraném tématu, ale i k zrakovému vnímání. Děti dokázaly v obrázku hledat předměty, porovnat velikost nebo barvu. Rozlišení barvy patří k základům na procvičení zraku. Učitelky často využívaly doplňkové otázky, které poukazovaly právě na barvy. Děti je dokázaly pojmenovat a rozdělit, starší děti rozeznaly i odstíny. Další procvičování bylo v podobě pracovních listů, ve kterých byly zahrnuty jak zmíněné oblasti (vyhledávání předmětů v obrázku, rozdělování barev), tak i doplňování obrázků. Tím je myšleno dokreslování druhé části obrazce nebo spojování polovin, které k sobě patří. Ve volné chvíli děti stavěly puzzle, které tuto oblast také rozvíjí.

e) Matematická představivost

Do průběhu komunikativního kruhu se aktivity se zaměřením na předmatematické vnímání zařazovaly minimálně dvakrát do týdne, vždy se využilo probírané téma. Jako příklad můžeme uvést týden s tématem „LES“. Děti v komunikativním kruhu poslouchaly tematickou pohádku, naučily se básničku a zahrály si hru. Když se s okruhem seznámily, přišly podrobnější informace. Jeden den se pobírala zvířata, kde si děti se zaměřením na předmatematickou představivost porovnávaly velikost zvířat. Mladší děti poznaly zvíře malé a velké, a starší děti dokázaly zvířata srovnat od největšího po nejmenší. U předškoláků bylo důležité, aby dokázaly velikost i pojmenovat. Stejně cvičení porovnávání bylo možné sledovat ve spojení s každým tématem, kde se rozdělování rozšířilo i na pojmy krátký, dlouhý, úzký nebo široký. Jeden týden byl zaměřený na téma geometrické tvary, kde byla matematická cvičení základem. Podle věku děti dokázaly i rozdělit určité předměty do skupin podle počtu.

f) Časová a prostorová orientace

Prostorová orientace byla často propojena s matematickou představivostí, hlavně u nejstarších dětí, kde se ze zadání úkolu „vezmi největší kruh“ stalo „vezmi největší kruh

a dej ho na židli (pod, před, za...)“. Stejný průběh měly úkoly spojované i s jinými tématy. Čas byl ve spojení se záměrnou připravenou aktivitou dětem představován většinou jen při tématech, které se s časem spojovaly, například režim dne. Během dne bylo dětem připomínáno, jak půjdou dané aktivity za sebou, a děti se tak orientovaly v návaznosti činností.

3) Sociální vývoj

Sociální vývoj je zaměřený na samostatnost, sebeobsluhu a spolupráci. Během ranního kruhu, který je v mateřské škole na denním pořádku, se předškolním dětem rozdává daný den služba. Služba pro děti znamená, že mají během dne pár úkolů navíc. Úkoly, které dostanou, jim mají pomáhat se samostatností a spoluprací. Děti si najdou svoji přidělenou značku a připevní magnetem na tabuli. Do služby se počítají i různé doplňkové aktivity jako například kontrola umytých rukou nebo rozdávání zubní pasty při hygieně před odpočinkem. Předškolní děti jsou vystaveny i více sebeobslužným pracím než děti mladší. Jedním z příkladů je samostatnost při dopolední svačině. Dítě už nedostává chleba či rohlík namazaný, ale dostanou potřebné věci a svačinu si připravují samy. Všechny tyto aktivity dělají děti dobrovolně. Pokud některá z určených aktivit dělá dítěti problém, není dítě nuceno. Hlavním úkolem služby je individuálně sledovat, jak děti zvládají určité situace, jak si s nimi poradí, a jak umí spolupracovat s druhým členem služby. Děti se během služby cítí důležité a snaží se jít příkladem ostatním dětem. Spolupráce je viděna i v aktivitě, která byla již zmíněna. Děti si pomáhají během venkovních procházek (starší děti pomáhají mladším). Při převlékání na vycházku, na zahrádku nebo později na odpočinek jsou děti také vedeny k samostatnosti. Samostatně se oblékají, a když narazí na problém, nejdříve ho zkouší vyřešit podle pokynů učitelky, později případně pomůže paní učitelka.

2.1.2. Rozhovor s paní učitelkou

Rozhovor s pedagogickým pracovníkem se zaměřením na přípravu předškolního dítěte jsem realizovala v dubnu 2019. Poté jsem provedla obsahovou analýzu. Zde uvádím důležité výstupy, přepis celého rozhovoru je v příloze práce.

Paní učitelka vede v mateřské škole heterogenní třídu. S předškolními dětmi pracuje již 20 let a připravuje je na vstup na základní školu. Vzhledem ke zkušenostem, kromě všech zmíněných aktivit v rozhovoru, věnuje pozornost zejména správnému držení

psacích potřeb, výslovnosti a samostatnosti, která je velmi důležitá. Na základní škole je samostatnost klíčová pro zvládnání učiva. Příprava dětí neprobíhá pouze v mateřské škole, ale je potřeba i spolupráce s rodinou.

„Důležitá je domácí příprava i příprava v MŠ. Je zásadní, aby si děti své znalosti a dovednosti upevňovaly a procvičovaly i v domácím prostředí, kde mají rodiče možnost individuálního přístupu. Děti dostávají domů domácí úkoly v podobně pracovních listů. Pracovní listy jim domů dáváme jednou týdně, ale vše zakládáme na dobrovolnosti rodičů i dětí.“

V rozhovoru paní učitelka rozebírá aktivity, které připravuje pro předškolní děti. Během komunikativního kruhu děti rozvíjí své řečové dovednosti, matematické představy a fantazii pomocí čtení knih. U pracovních listů se zaměřují také na zrakové a sluchové vnímání, které je stejně tak rozvíjeno v hudební výchově. Děti poslouchají melodie, zpívají a přidávají i taneční prvky, které můžeme řadit do tělesné oblasti vývoje. V této oblasti nalezneme hrubou i jemnou motoriku. Všechny činnosti i rozvíjené oblasti se ve velké míře propojují. Práce s předškolními dětmi bývá často individuální.

„Jeden náš individuální program jsme rozvinuli a nazvali ho „PŘEDŠKOLÁČEK“, kde se děti věnují právě určitým činnostem, které jim pomáhají s rozvojem, nejčastěji v podobě pracovních listů.“

Zeptala jsem se, jak častá je příprava dětí na vstup na základní školu. Podle odpovědi paní učitelky je součástí každého dne v MŠ. V odpovědi je zmíněný také způsob přípravy, který se opakuje každý den.

„V podstatě každý den. Děti mají zavedenou službu, která se v průběhu ranního kroužku představí, řekne, kde bydlí a další důležité informace, které by o sobě dítě mělo vědět. Po zbytku dne děti pověřené službou například počítají děti před svačinkou, venku na procházce nebo před spinkáním. Děti se musí denně cvičit i v samoobslužných činnostech. Například si zvládnou samy zavázat tkaničku nebo se obléknout. Obzvláště předškolní děti díky smíšené třídě s těmito činnostmi pomáhají i nejmladším dětem.“

2.1.3. Shrnutí analýzy dat z pozorování a z rozhovoru v MŠ u přehrady

Mateřská škola se nachází v přírodním prostředí blízko lesů. Učitelky využívaly lesního prostředí, a denní aktivity několikrát do týdne obohacovaly vycházkami do lesů

nebo kolem přehrady. Výlety obecně byly v této mateřské škole na denním pořádku. Základem zde bylo učení zážitkem. Děti často vyrážely na výlety nejen do blízkého okolí, ale i vlakem do okolních krás přírody. V lese byla aktivita vždy obohacena hrou, pozorováním zvířat nebo rostlin, které si společně popisovaly. V zařízení jsem se velmi často, kromě zážitkového učení, setkala i s volností dětí doprovázenou důvěrou. V průběhu výletů děti měly jasně stanovená pravidla (v lese počkáme na rozcestí, počkáme u značky...), která děti dodržovaly. Měly zažité, že pokud se pravidla dodržují, mohou mít větší volnost. Nezažila jsem okamžik, kdy by dítě během výletů některé z pravidel porušilo. I právě proto měly v lese volný pohyb. Děti učitelkám důvěřovaly, a bylo tomu i naopak. Měla jsem možnost se s mateřskou školou podívat na různé výlety a pozorovat interakci volnosti a zodpovědnosti dětí. Volnost ze strany učitelek znamenala větší zodpovědnost ze strany dětí. Bylo vidět, jak starší děti mají tendence k zodpovědnějšímu chování vůči dětem mladším, kterým rády a dobrovolně pomáhaly v každé situaci.

V heterogenní třídě jsem mohla vypořádat více případů, kde starší děti měly potřebu mladším dětem pomáhat, starat se o ně a naopak, mladší děti si ze starších braly příklad. I toto chování se odráželo v rozhodnutích dávat dětem tolik volnosti. Učitelky si mohly být jisté, že starší děti půjdou příkladem v dodržování pravidel, a v rozhodování v určitých situacích budou mladším dětem předávat zkušenosti a pomáhat. Učitelky měly děti pod kontrolou, ale dávaly jim možnost pocitu volnosti, který děti ocenily. V okamžiku, kdy byla potřeba podle situace ukázněnost dětí (při chůzi po chodníku, při přecházení silnice...), nebyl žádný problém. Pozornost dětí byla stoprocentní. Fungovalo pravidlo odměn, které děti dostávaly právě v podobě volnosti, což bylo oceněno nejvíce.

Heterogenní třída měla ovšem i své mínusy, se kterými se učitelky musely potýkat. Veškeré aktivity musely být přizpůsobeny i nejmenším dětem. Některé přípravy mohly být rozpracovány podle věku (pracovní listy, výtvarná činnost...), ale netýkalo se to každé aktivity. Proto se využívala individuální příprava předškolních dětí. Učitelky měly u každého dítěte podle záznamových archů poznamenané, co je potřeba více procvičovat. Vedení záznamového archu umožňovalo učitelkám se zaměřovat na oblasti, které bylo potřeba trénovat a zdokonalovat. Podle záznamů si připravovaly individuální aktivity, které děti vypracovávaly během dne.

Celková příprava dětí na vstup na základní školu byla spíše individuální. Část přípravy proběhla i v aktivitách společných se všemi dětmi, a některá v menší skupině předškolních dětí, která byla realizovaná alespoň jednou týdně. Obsahovala společné aktivity, hry nebo vyprávění. Preferován byl individuální přístup, kde do interakce vstupoval pouze učitel a dítě. Aktivity byly zaměřené na všechny oblasti vývoje dítěte. Nejčastěji jsme se mohli setkávat s pracovními listy na rozvoj matematických představ a zrakové percepce, s výtvarnými činnostmi nebo řečovými cvičeními.

2.2. Mateřská škola u lesa

V rámci anonymity jsem mateřskou školu nazvala MŠ u lesa z důvodu jejího umístění.

Tato mateřská škola je školou rodinného typu. Nachází se na okraji města a obléhají ji louky a lesy. MŠ tvoří pouze 3 věkově homogenní třídy s přibližným počtem 20 dětí pod vedením 5 učitelek. Název ŠVP zní: „Jaro, léto, podzim, zima, ve školce je vždycky prima.“ ŠVP se dělí podle ročního období. Zaměřuje se na tradice a práci s přírodním materiálem. Důležitý je zdravý vývoj dítěte, a proto je tomu přizpůsobena i kuchyň. Dětem jsou připravovány zdravá jídla, hodně zeleniny a ovoce. Pitný režim je také důležitý. Během dne mají k dispozici vodu, ovocnou šťávu a mléko. Děti mají ve všech případech možnost volby mezi zeleninou, ovocem i nápoji.

2.2.1. Pozorování práce s dětmi se zaměřením na oblasti vývoje dítěte

- 1) Tělesný vývoj
  - a) Jemná motorika

V oblasti jemné motoriky se do plánové činnosti často zařazovaly prstohrátky. Paní učitelka měla rozpracované básničky a říkanky, ke kterým přidávala oblíbené hrátky s prsty. Zapojení hry s prsty se využívalo i ve chvílích, kdy se potřeboval pokrýt čas (před svačinkou, při čekání na ostatní děti...). Prsty byly v tomto ohledu zapojené i ve výtvarné činnosti. Často využívanou pomůckou byly prstové barvy, se kterými děti vytvářely různé obrázky. Tvoření i kreslení děti vyhledávaly i ve volné činnosti. V této třídě spontánní kresbu nevyhledávaly pouze dívky, ale ve velkém množství i chlapci. K dispozici měly děti omalovánky velkého formátu, na kterých spolupracovaly.

Velký důraz se opět klade na držení tužky (stejný případ u štětce), držení zápěstí, uvolnění ruky i správné sezení dětí. Nejlépe se zmíněné návyky kontrolují u výtvarných činností nebo pracovních listů.

b) Hrubá motorika

Mateřská škola byla zapojena do projektu, který u dětí podporoval tělesnou činnost. Celá koncepce projektu byla směřována k pozitivnímu přístupu dětí k pohybu a sportu. Jednou týdně se navštěvovala tělocvična na základní škole, kde se projekt realizoval. Pro děti byly připravené hry, dráhy, cvičení nebo nácviky basketbalu, fotbalu či florbalu. Mimo projekt se aktivity na hrubou motoriku mohly uskutečnit pouze v herně. Denně bylo připraveno ranní cvičení, při kterém se děti protáhly, procvičily klenbu nohou, rozhýbaly se, zahrály si hry nebo zatancovaly. Stejně jako u cvičení čekala na děti každý den procházka do lesa, který měla mateřská škola hned vedle zařízení. Během vycházky měly děti možnost se volně proběhnout nebo si zahrát v lese hry připravené paní učitelkou.

2) Kognitivní vývoj

a) Paměť

Paměť je u dětí procvičovaná v mateřské škole od úplných začátků. Dítě si musí pro začátek pamatovat svou značku, své místo v šatně nebo na lehárně. Učí se pravidlům, která jsou pro něj zatím neznámá. Paměť se cíleně procvičuje u čtení pohádek před spaním, kdy po spaní děti pohádku vypráví. Další aktivity jsou typu „zapamatuj si obrázek, já ho teď schovám a ty vyjmenuj, co na něm bylo“.

b) Řečová výchova

V oblasti řeči se paní učitelka zaměřovala na dostatečnou slovní zásobu a tvorbu celé věty. Dětem bylo dáváno velké množství prostoru pro vyprávění příběhů či zážitků. V plánovaných činnostech byly zahrnovány básničky, písničky nebo čtení knih. U přednesu básničky nebo zpěvu se dbalo na dechová cvičení, kterým aktivita vždy začínala. Děti se rozdýchaly a rozmluvily. Bylo důležité, aby správně vyslovovaly a artikulovaly. Kromě klíčového vyslovování, se kterým mělo mnoho dětí problém, jim básničky a písničky také rozšiřovaly slovní zásobu. Do mateřské školy docházel logopedický pracovník, který se souhlasem rodičů dělal analýzu dítěte v oblasti řeči.

U dětí předškolního věku se často procvičovaly hlásky na začátku slova, na konci slova nebo slabiky. Tyto činnosti se vkládaly do různých aktivit a využívané byly také při volných chvílích. V době, kdy se například čekalo na svačinu, než se všichni převléknou nebo uklidí, dostávaly děti hádanky typu „Které zvíře začíná na písmeno K? Kočka, kůň, kráva.“.

c) Sluchové vnímání

Sluchové vnímání můžeme spojit se zmínkou z řečové výchovy. K rozpoznání počátečních hlásek či vytleskání slabik je sluch potřebný. Umožňujeme dětem vnímat rytmus. Tím pádem jedinec dokáže zazpívat píseň, snaží se o rozdělení slov na slabiky a vnímá písmena ve slovech. To jsem například mohla sledovat na dívce, která měla problém s hláskou „L“, kterou ve spoustě slov ani neslyšela. Úkolem bylo nejdříve slovo pořádně poslouchat a vyslovovat, aby byla hláska „L“ nalezena. Sluchové vnímání je často procvičované na poslechu příběhu či čtení knihy. Aby došlo k lepšímu vnímání textu, přidávala paní učitelka i pohyby nebo zapojovala předměty. Oživení aktivity vede děti k lepší a delší pozornosti. Činnost zaměřená na sluch, která mě zaujala, se jmenovala „Najdi maminku“. Bylo vybráno dítě, které bylo maminka, a dítě, které bylo mládě. Určilo se zvíře a napodobovaly se zvuky. Úkolem mláděte bylo najít svou maminku po slepu, pouze s pomocí zvuků. Postupně se přidávalo více dvojic a více zvířat, a celá situace se ztěžovala. Děti si vyzkoušely, jaké je to být mládě, které se teprve narodilo a ještě nevidí.

d) Zrakové vnímání

Paní učitelka na každou písničku či básničku připravila kartičku s charakteristickým obrázkem. Kartičky byly určené na opakování, ale rozvíjely i zrakové vnímání. Když začala melodie písně, kterou děti nepoznaly, stačilo se podívat na kartičku a podle obrázku zkusit píseň uhodnout. Zrak byl zapojen i u prohlížení a čtení knih. Děti si prohlížely obrázky a popisovaly, kde se nachází určitá věc, jakou má barvu nebo velikost. Pomocí zraku dokázaly rozlišit, který objekt je blíž a který dál. Mezi nejoblíbenější aktivitu při volné hře patřily puzzle. V této hře si děti procvičovaly zrak a analyzovaly umístění každého dílu skládačky.

e) Matematická představivost

Při pozorování jsem byla přítomna týdenním činnostem na téma domácí zvířata. Toto téma bylo v matematických představách využíváno při počtech zvířat. Počítala se zvířata na farmě, mláďata, nebo se porovnávalo množství či velikost. Děti často určovaly, které zvíře je menší, které je větší, které umí být rychlejší či které je pomalé. Postupně se počty ztěžovaly a počítaly se končetiny, oči nebo uši. Stejně tak se porovnávalo – Kdo má více nohou? Kdo má méně očí? Zapojení porovnání bylo i při vycházce. Děti měly tzv. klackové pravidlo. To znamenalo, že když byl klacek delší jak míra od ramena k rameni, nesměly si s ním hrát. Proto děti všechny klacky, které vzaly do ruky, měřily a porovnávaly.

f) Časová a prostorová orientace

Děti si základní pojmy prostorové orientace upevňovaly denně v době, když nastala aktivita, při které seděly v kruhu. Kruh v herně byl přímo vyznačen barevnou lepenkou. Protože děti kruh viděly, dokázaly přesně rozeznat pokyn sedíme v kruhu, na kruhu nebo za kruhem. Podoba prostorové orientace se přizpůsobovala tématu, a stejně tak i čas. Časové představy si děti tvořily podle nastávajících aktivit. Věděly, že po svačině si umyjí ruce, poté si budou hrát, a před obědem je čeká procházka.

3) Sociální vývoj

V mateřské škole paní učitelka vedla děti k samostatnosti a schopnosti řešit problémy. Když nastala situace, která vyžadovala určité řešení, nechala děti, ať přijdou na postup samy. Pouze jim pomáhala jít správnou cestou. Když byly situace pro děti neřešitelné, pomohla jim. Děti věděly, že problémy za ně neřeší paní učitelka, ale že si každou neshodu musí vyřešit spolu. Tím vznikala mezi dětmi ukázková spolupráce. Děti spolu dokázaly komunikovat a spolupracovat v každé aktivitě. V oblasti jemné motoriky byla zmiňovaná spolupráce na velkých formátech omalovánek. Zde se dalo krásně pozorovat chování dětí v různých situacích. Nejvíce mě překvapila situace vyžadující kompromis. Jeden kamarád chtěl mít plot vybarvený hnědě a druhý modře, domluva se obešla bez hádek a dokázali najít řešení, které vyhovovalo oběma stranám. Samostatnost se u předškolních dětí očekávala při čištění zubů před odpočinkem nebo při převlékání na vycházky. Děti měly určené „kouzelné“ pravidlo, kdy začarovaly ponožky, aby jim do nich nezapadal sníh (ponožky se přetáhnou přes kalhoty). Paní

učitelka volila metodu, kdy děti nekontrolovala, jen se zeptala, zda vše mají v pořádku. Když si některé z dětí vzpomnělo při hře venku, že na ponožky zapomnělo, bylo pozdě. Aspoň si pro příště pamatovalo, že si musí na své úkoly myslet.

2.2.2. Rozhovor s paní učitelkou

Rozhovor s pedagogickým pracovníkem se zaměřením na přípravu předškolního dítěte jsem realizovala v únoru 2020. Poté jsem provedla obsahovou analýzu, stejně jako u rozhovoru s učitelkou z předcházející MŠ. Zde uvádím důležité výstupy, přepis celého rozhovoru je v příloze práce.

Paní učitelka v mateřské škole u lesa vede třídu předškolních dětí. V praxi se pohybuje téměř 30 let. Při výchově předškolních dětí dbá nejen na přípravu na základní školu, ale i na přípravu na život. Vést děti k samostatnosti je pro jejich život podle paní učitelky stěžejní.

„Ano, přípravu na školu spojujeme s přípravou na život. (Umět si poradit vyřešit jakýkoliv problém.)“

Děti se na vstup na základní školu připravují každý den. Paní učitelka dává stejnou váhu přípravě v MŠ jako přípravám v domácím prostředí. Proto je důležité, aby byla mateřská škola v neustálém kontaktu s rodiči. Spolupráce pomáhá k lepšímu přenosu informací, jež jsou základem komunikace.

„MŠ je důležitá. Hlavně v sociální oblasti. Děti se potřebují sít s kolektivem – podle potřeby se prosadit či podřídít. Dítě má v MŠ i porovnání s vrstevníky. Domácí příprava nesmí být opomíjena. V běžném provozu MŠ dle potřeby individuálně radím rodičům (konkrétní oblast, kterou je nutno procvičovat, konkrétní hry). V současné době (pandemie koronaviru = uzavření MŠ) posílám rodičům denně 2 úkoly (hry).“

Komunikaci je potřeba rozvíjet i u dětí, a to především kvůli správnému vývoji řeči a slovní zásoby. Pokud má dítě správný mluvný vzor jak doma, tak v mateřské škole, jeho vývoj probíhá většinou bez problémů. Je důležité dětem číst pohádky a učit se s nimi básničky vždy aspoň ve dvou, aby vznikala komunikace. Děti se připravují nejen v oblasti řečové výchovy, ale také oblasti sluchového a zrakového vnímání, rozumové výchovy či jemné a hrubé motoriky. Tyto oblasti se rozvíjí pomocí pracovních listů, ale i dalších činností, které paní učitelka zmiňuje v rozhovoru.

„Děti se připravují během celého dne, každou činností. Hry, rozhovory, práce s textem, pracovní listy, samostatné úkoly a jakékoliv tvoření. Stejně jako v jiných oblastech. V hudební výchově to je nácvik písní a práce s nimi, s rytmikou a s pohybem spojeným s hudbou. Z hlediska výtvarné výchovy je důležité vyzkoušet si různé výtvarné techniky, s hodnocením výsledku, sledování estetiky kolem nás (i venku) a tělesná výchova se projevuje každodenním pohybem ve školce, cvičení v MŠ, cvičení v tělocvičně, pohybem venku i v lese.“

Paní učitelka se vzhledem ke zkušenostem nezaměřuje pouze na určitou oblast. Je důležité si vždy určit, která oblast dělá dětem potíže, a na tu se zaměřit. Hlavně nesmíme žádnou z oblastí při výchově vynechat.

2.2.3. Shrnutí analýzy dat z pozorování a z rozhovoru v MŠ u lesa

Mateřská škola je malá a rodinná. Má pouze tři třídy rozdělené podle věku. Malý počet dětí měl výhody nejvíce při vycházkách. Střední a předškolní děti byly rozdělovány na více skupin přibližně po osmi k jedné paní učitelce. S menším počtem dětí měly po dobu vycházky možnost více individuálního přístupu. Zastavovaly se u květin, stromů, cedulí a jiných zajímavých míst, kde si povídaly a dozvídaly se různé informace. Stejné rozdělování bylo u návštěv tělocvičny v rámci projektu tělesné výchovy, při výuce anglického jazyka nebo při kroužku, který byl nazván předškolička.

Předškolička probíhala po obědě místo odpoledního odpočívání. Na každý den bylo vybráno přibližně šest dětí, pro které byla připravena aktivita na procvičování v různých zvolených oblastech, která je měla připravit na vstup do základní školy. Během kroužku byla možnost individuálního přístupu, která byla využívána pro aktivity, které ve větším počtu dětí nebyly obsaženy (či v menším množství). Pro přípravu předškolních dětí byla také využita každá volná chvíle před spaním, při čekání v převlékárně, při čekání na svačinku, a různé další chvíle. Všechny aktivity byly v podobě her nebo soutěže. Často byly zaměřované na hádání prvního písmene slova, tleskání slabik, zapamatování informací o probíraném tématu a další. Děti často za uhádnutí dostávaly korálek a rády soutěžily, kdo jich má nejvíce.

Paní učitelka se kromě tělesných a rozumových oblastí soustředila na výchovu dětí v oblasti sociální. Rozumová výchova byla velmi důležitá, ale příprava dětí na život v podobě samostatnosti a spolupráce byla podle ní stejně tak klíčová. Děti se učily,

že komunikovat s ostatními je podstatné pro spolupráci. Při práci ve skupinkách potom dokázaly najít společné strategie, postupy a řešení, daly prostor každému a naslouchaly. Stejně tak se naučily, že je potřeba si v určitých situacích poradit sám, a když řešení neznaly, stačilo se zeptat. I hledání odpovědí ve formě otázek byla forma samostatnosti.

Mateřská škola byla zapojena nejen do projektu tělesné výchovy, ale i do projektu „Umím to“, který umožňuje větší spolupráci základní a mateřské školy. Děti navštěvovaly základní školu a seznamovaly se s cizím prostředím. Program zahrnoval práci s počítačem, která byla přizpůsobena dětem předškolního věku. Další nabízená spolupráce byla přímo ve vztahu dítě a dítě, kdy starší děti druhého stupně pořádaly zajímavé akce a aktivity pro předškoláky. Celkový úkol projektu byl snazší nástup dítěte na základní školu.

2.3. Komparace MŠ

Po obsahové analýze všech získaných výsledků ve sledovaných mateřských školách jsem se pokusila o komparaci obou MŠ a hledala společné či rozdílné způsoby rozvoje předškoláků. Pro větší přehlednost jsem hlavní znaky a informace zasadila do níže uvedené tabulky.

Tabulka č. 1: Komparace MŠ

	Mateřská škola u přehrady	Mateřská škola u lesa
Základní informace	<ul style="list-style-type: none"> • Věkově heterogenní třída • Větší počet tříd • Umístění v centru města • Blízký výskyt přehrady • Běžné a speciální třídy 	<ul style="list-style-type: none"> • Věkově homogenní třída • Menší počet dětí • Umístění na kraji města • Blízký výskyt lesů • Běžné třídy
Tělesný rozvoj		
Jemná motorika	<ul style="list-style-type: none"> • Práce s jemným materiálem (korálky) • Pracovní listy dělené podle věku 	<ul style="list-style-type: none"> • Prstohrátky • Prstové barvy • Spontánní kresba vyhledávaná u dětí bez rozdílů

	<ul style="list-style-type: none"> • Správný úchop psací potřeby a pomůcek (nůžky) • Rozdíly ve spontánní kresbě z hlediska věkových rozdílů • Genderové rozdíly ve spontánní hře se zaměřením na jemnou motoriku 	<ul style="list-style-type: none"> • Omalovánky velkého formátu • Pracovní listy • Správný úchop psacích potřeb
Hrubá motorika	<ul style="list-style-type: none"> • Tělovýchovné programy <ul style="list-style-type: none"> ○ Trampolíny ○ Tenis • Ranní cvičení • Celodenní výlety • Každodenní procházky a pobyty na zahradě v prostorách MŠ • Návštěva tělocvičny 	<ul style="list-style-type: none"> • Tělovýchovný projekt realizovaný v tělocvičně na základní škole • Ranní cvičení • Procvičení nožní klenby • Každodenní procházky nebo pobyty na zahradě v prostorách MŠ
Kognitivní rozvoj		
Paměť	<ul style="list-style-type: none"> • Vyprávění zážitků • Cvičení během běžných denních činností 	<ul style="list-style-type: none"> • Cvičení během běžných denních činností • Vyprávění pohádek • Popis obrázků
Řečová výchova	<ul style="list-style-type: none"> • Tvorba celé věty • Čtení a rozbor knih • Básničky • Popis metodických obrázků • Artikulační cvičení 	<ul style="list-style-type: none"> • Tvorba celé věty a slovní zásoba • Vyprávění příběhů • Básničky • Čtení knih • Artikulace • Návštěva MŠ logopedickým pracovníkem

		<ul style="list-style-type: none"> • Analýza slov
Sluchové vnímání	<ul style="list-style-type: none"> • Poznávání melodie • Čtení pohádek • Analýza slov 	<ul style="list-style-type: none"> • Poznávání melodie • Čtení pohádek • Analýza slov • Poslech poslepu
Zrakové vnímání	<ul style="list-style-type: none"> • Analýza obrázku (hledání předmětu, velikost, barva) • Pracovní listy (rozlišení barev, hledání předmětu, dokreslování) 	<ul style="list-style-type: none"> • Metodické karty • Analýza obrázků v knize • Puzzle
Matematická představivost	<ul style="list-style-type: none"> • Velikost (poznat a pojmenovat) • Srovnání velikostí • Délka • Množství • Geometrické tvary 	<ul style="list-style-type: none"> • Porovnávání • Srovnání velikosti • Délka • Množství • Počet
Časová a prostorová orientace	<ul style="list-style-type: none"> • Pojmy – před, za, pod, nad... • Režim dne 	<ul style="list-style-type: none"> • Pojmy – před, za, pod, nad... • Režim dne
Sociální rozvoj		
Samostatnost, sebeobsluha a spolupráce	<ul style="list-style-type: none"> • Služba • Čištění zubů před odpočinkem • Převlékání • Sebeobsluha při svačině • Pomoc mladším dětem 	<ul style="list-style-type: none"> • Řešit problémy v určité situaci • Komunikace • Spolupráce u omalovánek většího formátu • Sebeobsluha při převlékání • Čištění zubů před odpočinkem

Předchozí tabulka nám uvádí základní informace z pozorování a rozhovorů ve dvou vybraných MŠ. Stejně jako pozorování se dělí do tří stěžejních oblastí: tělesný vývoj, kognitivní vývoj a sociální vývoj.

Mateřská škola u přehrady má větší počet dětí a nachází se v centru města nedaleko vodní přehrady. Vedle běžných tříd obsahuje MŠ také třídy speciální. Oba druhy tříd v mateřské škole jsou heterogenní. Mateřská škola u lesa je mnohem menší, rodinná, leží na okraji města a je lemovaná lesem. Třídy zde jsou homogenní. Bylo možné sledovat výhody i někdy nevýhody takto koncipovaných tříd.

V tělesné oblasti se pozorovala jemná a hrubá motorika. Paní učitelka z MŠ u přehrady pro rozvoj hmatového vnímání využívala práci s jemným materiálem (korálky), na rozdíl od paní učitelky z MŠ u lesa, jež dávala přednost hrám s prsty. Také využívala básničky, ke kterým tvořila prstovou metodiku. Aktivitu s prstovými barvami bylo velice zajímavé pozorovat. Mateřská škola u přehrady sice prstové barvy také vlastnila, ale bohužel jsem neměla šanci vidět tuto aktivitu v praxi. Naopak jsem měla možnost vidět dělení aktivit a pracovních listů podle věku. Heterogenní třída nám ukazovala rozdíly přístupu ke spontánní kresbě. V MŠ u přehrady mladší děti vyhledávají spontánní kresbu častěji než děti starší, u starších dětí to byly poté převážně dívky. V MŠ u lesa byl vidět rozdíl, jelikož spontánní kresbu vyhledávaly nejstarší děti bez ohledu na pohlaví. V obou MŠ se denně setkáváme s vycházkou do přírody nebo pobytem na zahradě. Bez rozdílů jsou i spolupráce s tělovýchovnými programy, kterých se účastnily obě MŠ. V MŠ u přehrady byly zahrnovány i celodenní výlety.

V kognitivní oblasti se přístupy v obou MŠ tolik nelišily. Paměť byla rozvíjena během běžných denních činností. V pozorování jsem zmínila zajímavou aktivitu, kterou bylo vyprávění zážitků z víkendu, jež probíhala v MŠ u přehrady. V MŠ u lesa se aktivity přímo na rozvoj paměti objevovaly častěji v podobě vyprávění a popisu obrázků. Časová a prostorová orientace či matematická představivost byla bez rozdílu. V mateřské škole u lesa jsem v oblasti sluchového vnímání zaznamenala zajímavou aktivitu, kterou bylo hledání poslepu. Další aktivity se v oblasti zrakového a sluchového vnímání jinak nelišily. Rozdíl byl v řečové výchově, která byla více viděna v MŠ u lesa. Zde se řeč stávala denní činností. Děti hrály hry zaměřené na počáteční písmena a vyprávěly příběhy. MŠ navštěvoval pedagogický pracovník, který pomáhal dětem s výslovností. Čtení knih, popis obrázků, básničky a písničky byly přítomny v obou MŠ, stejně jako tvorba celé věty.

Sociální oblast zahrnuje samostatnost, sebeobsluhu a spolupráci. V MŠ u přehrady je zavedena služba pro předškolní děti, které na den dostanou přidělené další úkoly. V obou MŠ je důležitá sebeobsluha, kterou můžeme sledovat při převlékání či čištění

zubů před odpočinkem. V MŠ u přehrady si děti samy dokázaly namazat svačinu. Spolupráce se projevovala v pomoci dětem mladším. V MŠ u lesa nápomoc mladším vidět nemůžeme, jelikož třída je věkově homogenní. Spolupráci naopak pozorujeme u aktivit, jako jsou omalovánky velkého formátu, které byly u dětí oblíbené. V MŠ u lesa klade paní učitelka důraz na důslednost ve všech situacích. Děti se učí komunikaci s vrstevníky a snaží se řešit situace, které během dne nastávají.

3. Metodické materiály

Dalším cílem mé práce byla tvorba metodických materiálů pro předškoláky s akcentem na přípravu školních dovedností.

Příprava deseti lekcí na rozvoj dítěte obsahuje metodické listy, které jsou rozděleny do oblasti tělesné, kognitivní a sociální. Aktivity byly vytvořeny s dopomocí učitelek v mateřských školách a byly přizpůsobeny tématům, která byla v MŠ aktuální. Každá činnost je zaměřena na jeden okruh vývoje, který pomáhá dětem při vstupu na základní školu. Byly realizovány čtyři z deseti příprav. Zbylé přípravy jsou vytvořeny jako návrhy aktivit pro rozvoj předškolního dítěte.

3.1. Oblast tělesného rozvoje

V oblasti tělesného rozvoje rozdělují aktivity do dvou skupin:

- Jemná motorika
- Hrubá motorika

3.1.1. Jemná motorika

- **Téma:** Život v pralese
- **Počet dětí:** Libovolný počet dětí
- **Časová dotace:** 20 minut
- **Rozvíjená vzdělávací oblast:** Dítě a jeho tělo
- **Dílčí vzdělávací cíl:** Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.).
- **Konkrétní očekávané výstupy:** Děti se seznámí s vázáním uzlů.
- **Organizační formy:** Skupinová činnost v herně v MŠ
- **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - Metoda slovní – vysvětlování a motivace
  - Metoda názorná – názorná ukázka činnosti
  - Metoda praktická – průběh hry
- **Závěr a hodnotící metody:**

- Hodnocení cíle – Děti hodnotíme podle snahy při tvoření uzlů individuálně v průběhu přípravy i aktivity.

- Po aktivitě zhodnotíme průběh soutěže, vyzkoušíme pevnost uzlů a vyhlásíme vítěze, který bude pochválen za rychlost. Družstvo, které prohrálo, bude naopak pochváleno, že nespěchalo a snažilo se dělat pořádné uzle.

- **Pomůcky:** Při aktivitě používáme provázky (1 m) a zvukové nahrávky.

- **Postup:**

Motivace dětí: Povídání o pralese: „*Víte, jak vypadá prales? Víte, kdo tam žije?*“ Ukážeme si obrázky zvířat a stromů z pralesa. „*Stromy v pralese jsou obrostlé popínavými rostlinami a visí na nich liány. Po liánách se nám houpou opice.*“

Opice se rádi opičí, houpou se, skáčou, ale i soutěží.“ Děti se promění v opice. „*Zaslechla jsem, že v jednom pralese až v Amazonii se opice hádají, kdo má delší liány. Rozhodli se soutěžit, a kdo vyhraje, bude králem Amazonie.*“

Postup aktivity: Děti před samotnou aktivitou individuálně zkouší vázat uzly. Po motivaci rozdělíme opičky do dvou skupin. Máme připravené provázky, které jsou stejně dlouhé. Provázky jsou připraveny na jedné hromádce na opačné straně od určeného startu. Obě skupiny mají od startu k provázkům stejnou vzdálenost. Úkolem je svázat co nejdelší liánu. Ve skupině se prostřídají všichni. Určíme časový úsek – než se nám tu ukážou turisti nebo než se nám spustí velký déšť (nahrané zvuky).

- **Reflexe:** Při reflexi se zaměřujeme na průběh aktivity ve spojení s jemnou motorikou a na obratnost dětí při vázání uzlů. I když úkol pro děti zní, kdo udělá delší liánu, hlavní je samotné vázání uzlů. Za délku dostanou pochvalu, ale hodnotit budeme hlavně uzly samotné.

3.1.2. Hrubá motorika

- **Téma:** Život v pralese
- **Počet dětí:** Počet dětí u aktivity je libovolný
- **Časová dotace:** 15 minut
- **Rozvíjená vzdělávací oblast:** Dítě a jeho tělo

- **Dílčí vzdělávací cíl:** Ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí.
- **Konkrétní očekávané výstupy:** Děti zvládnou úkony přiměřené jejich věku – skok snožmo, střídavý skok.
- **Organizační formy:** Skupinová činnost v tělocvičně
- **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - Metoda slovní – vysvětlování a motivace
  - Metoda názorná – předvedení hry
  - Metoda praktická – průběh hry
- **Závěr a hodnotící metody:**
  - Děti podporujeme během aktivity a chválíme za překonávání překážek.
  - Hodnocení cíle – Dbáme na správnou techniku u skoku, dětem pomáháme a chválíme za správné provedení.
- **Pomůcky:** Při činnosti využíváme plastové tyče, šplhací lano, žíněnky a malé obruče.
- **Postup:**

Motivace dětí: Děti jsou motivované z předešlé aktivity, kde dostanou základní informace o pralese, které si společně zopakujeme. Děti motivujeme během celé aktivity. „*Koukejte, objevily jsme se v pralese! To bude teda těžký úkol. Musíme překonat několik překážek. Pojd'te, jdeme se podívat, co všechno nás čeká!*“

Postup aktivity: Dětem připravíme dráhu, kterou si projdou. Celá činnost je motivovaná na téma prales. První překážka v pralese bude skok snožmo přes kořeny. Jako kořeny použijeme tyče na tělesnou výchovu. Další překážka bude houpání na liáně. Děti se musí pořádně držet, ať nespadnou do rozbouřené řeky. K zobrazení liány potřebujeme lano na šplh, rozbouřenou řeku vyznačíme žíněnkou. Další nástraha bude prolézt pod větvemi, aby si nás nevšimli domorodci. Děti využijí plazení po žíněnce, kde je důležité střídat pravou ruku a nohu s levou. Malé obruče nám vytvoří kameny na řece, které je nutné přeskákat. Střídáme u skákání nohy a zkusíme skákat plynule z nohy na nohu.

- **Reflexe:** Při reflexi se zaměřujeme na jednotlivé úkony z hlediska hrubé motoriky. Hodnotíme, jak děti zvládnou skok snožmo, udržet vlastní váhu při houpání na liáně, techniku lezení a střídavý skok.

3.2. Oblast kognitivního rozvoje

V oblasti kognitivního rozvoje rozdělují aktivity do sedmi skupin:

- paměť;
- řeč;
- časové vnímání;
- zrakové vnímání;
- sluchové vnímání;
- matematická představivost;
- prostorové vnímání.

3.2.1. Paměť

Aktivita byla realizována v mateřské škole v únoru 2020 za přítomnosti 18 předškolních dětí.

- **Téma:** Domácí zvířata
- **Počet dětí:** Při aktivitě bylo přítomno 18 dětí. Není rozhodující mít lichý nebo sudý počet dětí, čím více dětí, tím více dvojic v pexesu.
- **Časová dotace:** 20 minut
- **Rozvíjená vzdělávací oblast:** Dítě a jeho psychika (podoblast: Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace)
- **Dílčí vzdělávací cíl:** Rozvoj paměti a pozornosti.
- **Konkrétní očekávané výstupy:** Děti si zvládají vybavit obrázky s pomocí zapojení paměti a soustředěnosti.
- **Organizační formy:** Skupinová činnost v herně v MŠ
- **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - Metoda slovní – vysvětlování a motivace

- Metoda praktická – průběh hry

- **Závěr a hodnotící metody:**

- Hru hodnotíme společně s dětmi. Zeptáme se, jak se jim hra hrála, zda je bavila a pochválíme je.

- Hodnocení cíle – Chválíme děti celkově za zapojení do hry, za soustředěnost, za vybavení obrázků nebo za celkovou snahu.

- **Pomůcky:** Při aktivitě využijeme malé podložky na cvičení (podsedáky) a dvojice obrázků domácích zvířat.

- **Popis:**

Motivace dětí: Děti motivujeme obecnými informacemi z oblasti zvířat. „*Jaká znáte zvířata?*“ Děti vyjmenují zvířata, která si společně popíšeme – název zvířete, kde bydlí, co jí, jak se jmenuje maminka, tatínek a mládě. V motivaci děti rozhýbeme s pomocí nápodoby zvířat.

Další část motivace se zaměřuje na hru pexeso. „*Znáte hru pexeso? Hrajete pexeso s maminkou nebo tatínkem? Zkoušely jste někdy hrát živé pexeso?*“ Dětem, které hru neznají, se vysvětlí pravidla.

Popis aktivity: Dětem popisujeme postup hry. Rozdáme podložky (podsedáky) v počtu dětí tak, aby jedno nebo dvě děti zbyly – první hádači. Ostatní děti si postupně chodí pro připravené obrázky zvířat. Vyberou si jeden obrázek, zapamatují si zvíře a schovají pod podložku. Tím si dítě vybralo své místo, kde už zůstává. Rozdají se všechny obrázky a zaberou všechna místa. Před začátkem hry se ujistíme, že si všichni pamatují zvířátko, které si vybraly. První dvojice nebo jedinec (podle počtu dětí – sudý X lichý) začne hádat. Zvolí prvního kamaráda, který se postaví, řekne své zvíře a zůstane stát. Vybere druhého se stejným postupem. Když neuhádne správnou dvojici stejně jako v pexesu, pokračuje v hádání druhý z dvojice (v případě jednotlivce opakuje své hádání). Když správně vybere stejnou dvojici zvířat, dostane kartičky s obrázky, posadí se a jeho místo nahradí dvojice, která zobrazovala uhodnutá zvířátka.

- **Reflexe:** Obecně byla hra u dětí velice úspěšná. Paměť byla procvičovaná nejprve při výběru obrázků. Když byly kartičky pod podložkou, některé děti se tolik těšily na hru, že zapomínaly, jaké zvířátko si zvolily. Proto je v této hře také velice důležitá soustředěnost. U prvního kola hry

se počítalo, že děti zatím nebudou dost soustředěné. Nevěděly, co přesně je čeká. Celkově bylo první kolo spíše zaměřené na pochopení hry. V druhém kole se děti již více soustředily, věděly, co je čeká, a výsledky se lépe pozorovaly. Opět začneme výběrem zvířat, kde děti projevily mnohem více soustředění. Až na dvě děti si všichni dokázali zvířátka vybavit. Při samotném průběhu hry paměť netrénovaly pouze děti, které hádaly, ale i děti, které byly tzv. pexeso. Projevila se soutěživost, proto byla pozornost a paměť zapojená ve velkém měřítku. Každé dítě chtělo uhodnout dvojici, proto se zaměřovalo pouze na hru. Průběh hry probíhal podle představ. Děti vše chápaly, hra je bavila a zapojení paměti jim nedělalo žádný problém. Proto jsem zkusila zapojit i jinou variantu hry. Šlo o přidání dalšího podnětu, který děti musely během hry zvládat. Pojmenování zvířat vystřídala nápodoba zvuků (řeč zvířat). Děti potřebovaly stoprocentní soustředění a zapojení paměti, což bylo opět bez problému.

3.2.2. Řeč

Aktivita byla realizována v mateřské škole v březnu 2020 za přítomnosti 10 předškolních dětí.

- **Téma:** Cesta do pohádky
- **Počet dětí:** Při aktivitě bylo přítomno 10 dětí. Počet dětí může být zvolen libovolně (větší skupina, menší skupina, individuální výuka).
- **Časová dotace:** 15 minut
- **Rozvíjená vzdělávací oblast:** Dítě a jeho psychika (podoblast: jazyk a řeč)
- **Dílčí vzdělávací cíl:** Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování).
- **Konkrétní očekávané výstupy:** Děti dokážou hovořit celou větou gramaticky správně.
- **Organizační formy:** Skupinová činnost v herně v MŠ
- **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - Metoda slovní – vysvětlování a motivace
  - Metoda názorná – ukázka činnosti

- Metoda praktická – průběh činnosti
- **Závěr a hodnotící metody:**
  - S dětmi shrneme pohádku – jak se jim líbila, co se jim nelíbilo, co je správně, co je špatně.
  - Hodnotíme cíl – slovní projev dětí – pochválíme za tvoření celé věty.
- **Pomůcky:** Při motivaci potřebujeme košík s předměty na poznání pohádky.
- **Postup:**

Motivace dětí: „Uhodnete děti pohádku?“ Do přikrytého košíku dáme předměty spojené s pohádkou O Červené Karkulce a děti hádají, o které pohádce si budeme povídat. Děti pohádku hádají a každou svou odpověď doplní vysvětlením – „Proč myslíš, že je to tato pohádka?“

„Pohádku už všichni znáte (Je potřeba, aby byly děti s pohádkou seznámeny již v předchozích dnech!), zkusíme si teď vyměnit role. Zahrajete si na vypravěče a já budu posluchač.“

Popis aktivity: Děti jsou s pohádkou seznámeny z předchozích dnů. Zopakujeme si základní informace, které se v pohádce dozvíme (Kam šla Karkulka? Koho potkala?). Úkolem aktivity bude vyprávět pohádku a střídat se po jedné větě. Paní učitelka začíná první větou a děti pokračují. Vyprávění jde postupně, jak sedíme v kruhu. Kdo řekne svou větu, tak se posadí a pokračuje další. Když dítě neví, vystřídá ho kamarád a přijde na něj řada později. Až nakonec všechny děti sedí. Když bude pohádka nedokončena, dokončí vyprávění paní učitelka. Důležité je, aby děti hovořily celou větou, pohádku dokončit nemusí.

- **Reflexe:** Hlavní záměr aktivity byl, aby děti dokázaly vytvořit celou větu, která bude gramaticky správně. Je důležité, aby tuto aktivitu, pokud je pro ně nová a neznámá, realizovaly s pohádkou, kterou již znají. První výsledek z vyprávění pohádky byl celkově kladný. Na začátku se dětem muselo pomáhat. Musely se soustředit, co říká kamarád před nimi, aby dokázaly navázat větu. Nejdříve nevěděly, jak větu začít, ale postupně z nich strach z neznámého opadal a tvořily celé věty bez problému. Aktivita byla vyzkoušena i další den, kde dopadla mnohem lépe. Děti už věděly,

co mají za úkol a co přesně je čeká. S tvořením celé věty si poradily, ale často používaly výplňová slova typu „a pak“. I když hlavním cílem bylo, aby dokázaly složit celou větu, na tento jev byly upozorňovány, ale nepovažoval se za chybu. Byla jen snaha ho vyřadit, což se někdy povedlo a někdy ne.

3.2.3. Časové vnímání

Aktivita byla realizována v mateřské škole v březnu 2020 za přítomnosti 11 předškolních dětí.

- **Téma:** Jaké máme roční období?
- **Počet dětí:** Při aktivitě bylo přítomno 11 dětí. Je lepší pracovat s menší skupinou dětí, aby se všichni vystřídali a měli dostatečný časový prostor.
- **Časová dotace:** 15 minut
- **Rozvíjená vzdělávací oblast:** Dítě a jeho psychika (podoblast: Poznávací schopnosti a funkce, představitivost a fantazie, myšlenkové operace)
- **Dílčí vzdělávací cíl:** Chápat elementární časové pojmy (teď, dnes, včera, zítra, ráno, večer, jaro, léto, podzim, zima, rok).
- **Konkrétní očekávané výstupy:** Dítě dokáže spojit činnost s ročním obdobím, pro které je charakteristická.
- **Organizační formy:** Skupinová činnost v MŠ
- **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - Metoda slovní – vysvětlování a motivace
  - Metoda názorná – názorná ukázka činnosti
  - Metoda praktická – průběh činnosti
- **Závěr a hodnotící metody:**
  - Hodnocení cíle – S dětmi si zopakujeme, jaké máme roční období, jak jdou za sebou, a aktivity patřící ke každému z nich.
  - Zeptáme se, jestli některý z nich předváděl jejich oblíbené roční období či činnost.
- **Pomůcky:** Při aktivitě používáme karty s ročním obdobím a schéma celého roku rozděleného do ročních období.
- **Postup:**

Motivace dětí: Děti seznámíme s ročním obdobím. „*Jaké máme roční období? Co děláme na jaře/létě/podzim/zimě?*“ Ukážeme si metodické obrázky a rozebereme znaky každého ročního období.

„*Víte děti, co je to pantomima?*“ Popíšeme dětem pantomimu, názorně předvedeme a společně všichni vyzkoušíme na jednoduchých příkladech (uděláme pejska, kočku...) „*A každý dobrý mim děti, nikdy u pantomimy nemluví.*“

Popis aktivity: Děti seznámíme s tématem ročního období a s principem pantomimy. Vytvoříme si v herně hlediště a zahrajeme si představení. Každé dítě přijde a vybere si kartičku s ročním obdobím. Na kartičce není jen roční období, ale i aktivita, kterou dítě bude předvádět. V prvním kole jdeme s dítětem za dveře a zkusíme si aktivitu předvést. Když si je jistý, že pantomimu zvládne, jde předvádět před kamarády. Děti hádají roční období a předváděnou činnost. Kdo uhodne, je na řadě, ale pod podmínkou, že nám vysvětlí, proč je předváděná aktivita v zadaném ročním období (Je potřeba, aby děti chápaly spojitost ročního období a činnosti.) Ve druhém kole už necháme děti, ať si způsob předvádění zvolí samy.

- **Reflexe:** Děti znaly informace, které se spojují s ročním obdobím. Cílem bylo, aby děti pochopily časové postupy ročního období – jak jdou za sebou, charakteristické znaky, důvody, proč je teplo, proč je zima a další. Základní informace byly pouze podklady pro uvedení do tématu. Ukázaly jsme si schéma celého roku, který se dělil na roční období, aby děti zapojily více smyslů a pochopily dělení roku. Pantomima byla způsob názorného učení. Děti si pomocí zážitku dokážou informace lépe upevnit. První kolo pantomimy potřebovalo asistenci učitelky, aby děti pochopily, co přesně mají dělat. Hra je velmi bavila, a při druhém kole už žádnou pomoc nepotřebovaly. Při závěru bylo vidět, že všechny děti měly pozornost zapojenou.

3.2.4. Zrakové vnímání

- **Téma:** Cesta do pohádky
- **Počet dětí:** Libovolný počet dětí
- **Časová dotace:** 10 minut
- **Rozvíjená vzdělávací oblast:** Dítě a jeho psychika (podoblast: Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace)
- **Dílčí vzdělávací cíl:** Rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání.
- **Konkrétní očekávané výstupy:** Děti dokážou v obrázku hledat podrobné informace.
- **Organizační formy:** Skupinová činnost v herně v MŠ
- **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - Metoda slovní – motivace a čtení příběhu, rozbor příběhu z obrázků
- **Závěr a hodnotící metody:**
  - Ptáme se dětí, jak se jim pohádka líbila, jak to dopadlo, kdo byl zlý a kdo byl hodný apod.
  - Hodnocení cíle – Chválíme, že našly všechny obrázky, které jsem zadala.
- **Pomůcky:** K činnosti potřebujeme knížku O třech prasátkách.
- **Postup:**

Motivace dětí: „*Jaká je vaše nejoblíbenější pohádka?*“ Děti vyjmenují pohádky, které mají rády. „*Já jsem si dnes přinesla knížku s mojí nejoblíbenější pohádkou. Je to pohádka O třech prasátkách.*“

Popis činnosti: Činnost probíhá během čtení knihy O třech prasátkách. Knížka obsahuje prostorové obrázky, které si děti během čtení prohlíží. Čtení kombinujeme s vyprávěním a každou obrázkovou stránku v knížce si popíšeme. Ptáme se dětí: Jaká vidíte zvířátka? Kolik vidíte zvířátek? Jakou mají barvu? Z čeho je postavený domeček? Apod. Otázky směřujeme na vyhledávání informací z obrázku.

- **Reflexe:** Při reflexi se zaměřujeme na vnímání dětí při hledání v obrázcích. Vyvoláváme děti, u kterých je častější ztráta pozornosti, a zabavíme je otázkou či úkolem.

3.2.5. Sluchové vnímání

- **Téma:** Cesta do pohádky
- **Počet dětí:** Libovolný počet dětí
- **Časová dotace:** 10 minut
- **Rozvíjená vzdělávací oblast:** Dítě a jeho psychika (podoblast: Poznávací schopnosti a funkce, představitivost a fantazie, myšlenkové operace)
- **Dílčí vzdělávací cíl:** Rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání.
- **Konkrétní očekávané výstupy:** Děti zvládnou vymyslet rým s pomocí obrázku.
- **Organizační formy:** Skupinová činnost v herně v MŠ
- **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - Metoda slovní – motivace, tvoření rýmů
  - Metoda názorná – ukázka rýmování
- **Závěr a hodnotící metody:**
  - Dětem hodnotíme vymyšlený rým (zda se slova rýmují či ne).
  - Hodnocení cíle – hodnotíme, jak si dítě dokáže poradit s pojmenováním obrázku a následným vymyšlením rýmu.
- **Pomůcky:** K činnosti potřebujeme metodické obrázky „O třech prasátkách“.
- **Postup:**

Motivace dětí: Zopakujeme si příběh z předešlé činnosti „O třech prasátkách“. „Kolik bylo prasátek? Z čeho stavěly domeček? Co udělal zlý vlk?“ Již během otázek využíváme rýmu: „Jak stavěly domeček velký jako stromeček?“ Děti motivace pobaví a více zaujme.

Popis aktivity: Dětem ukazujeme obrázky spojené s příběhem O třech prasátkách. Děti na každý obrázek vymýšlí slova, která se rýmují. Obrázek nejdřív nazveme

(například: Prasátko) a děti vymyslí rým (například: Koťátko) jako názornou ukázkou. V dalším kole si děti zkusí samy pojmenovat obrázek a vymyslet rým. Můžeme vymyslet rým na název obrázku (například: Prasátko) nebo jeho vlastnost (například: Růžové).

- **Reflexe:** Při reflexi se zaměřujeme na sluchové vnímání a tvorbu rýmu. U dětí pozorujeme, jak zvládají rozlišit koncové slabiky.

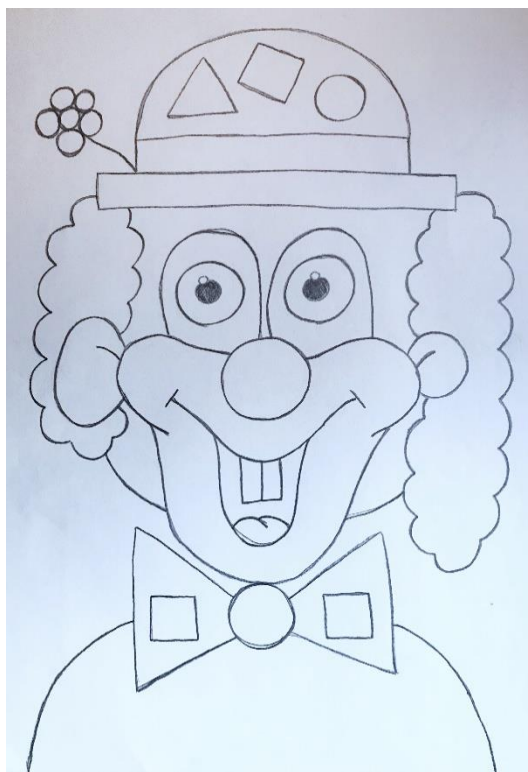
3.2.6. Matematická představivost

- **Téma:** Přijel k nám cirkus
- **Počet dětí:** Počet dětí může být libovolný, při individuální aktivitě vybíráme děti po třech.
- **Časová dotace:** Motivace zabere 5 minut času, a jedna individuální činnost se třemi dětmi 10 minut.
- **Rozvíjená vzdělávací oblast:** Dítě a jeho psychika (podoblast: Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace)
- **Dílčí vzdělávací cíl:** Osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (abeceda, čísla).
- **Konkrétní očekávané výstupy:** Děti rozeznají základní geometrické tvary.
- **Organizační formy:** Skupinová motivace a individuální činnost v herně v MŠ
- **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - Metoda slovní – vysvětlování a motivace
  - Metoda praktická – pracovní list
- **Závěr a hodnotící metody:**
  - Hodnocení cíle – Děti dostanou od klauna pochvalu, že rozeznají geometrické tvary. Za odměnu dostanou pracovní list.
- **Pomůcky:** K činnosti potřebujeme dopis s obrázkou od klauna, pracovní list a barevné pastelky.
- **Postup:**

Motivace dětí: Děti motivujeme příjezdem cirkusu. „*Jaká zvířátka můžeme v cirkusu vidět? Koho dalšího v cirkusu potkáme?*“ Děti navedeme k povídání o klaunovi.

„Klaun Míra nám prý předvede pár ze svých oblíbených triků. Podmínkou je, že mu odpovíte správně na všechny otázky.“

Klaun Míra s nimi společně zopakuje geometrické tvary. Děti mu na oplátku vybarví jeho obrázek.

Obrázek 6: Pracovní list (Zdroj: vlastní)

Popis aktivity: Máme pro děti připravený pracovní list. Nejdřív děti namotivujeme a společně si zopakujeme geometrické tvary. Děti dostanou dopis od Klauna Míry, kde budou obrázky geometrických tvarů. Poté společně tvary zopakujeme a přirovnáme tvary k předmětům, které nám je připomínají. Děti si tak spojí geometrické tvary se známými předměty a lépe si je zapamatují. Individuálně vyplníme pracovní list. Pracovní list obsahuje geometrické tvary. Pracujeme maximálně se třemi dětmi, kterým zadáváme úkoly – Najdi trojúhelníky a vybarvi je červeně apod.

- **Reflexe:** Při reflexi se zaměřujeme na matematické představy, konkrétně na rozeznání geometrických tvarů. Děti si tvary přirovnávají k předmětům, které znají. Sledujeme, zda si dítě dokáže spojit běžné předměty, které zná s geometrickým tvarem.

3.2.7. Prostorové vnímání

- **Téma:** Velikonoce
- **Počet dětí:** Libovolný počet dětí
- **Časová dotace:** 10 minut
- **Rozvíjená vzdělávací oblast:** Dítě a jeho psychika (podoblast: Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace)
  - **Dílčí vzdělávací cíl:** Přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému).
  - **Konkrétní očekávané výstupy:** Děti dokážou slovně popsat umístění předmětu v prostoru.
  - **Organizační formy:** Skupinová činnost v herně v MŠ
  - **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
    - Metoda slovní – vysvětlování a motivace
    - Metoda názorná – názorná ukázka
    - Metoda praktická – průběh hry
  - **Závěr a hodnotící metody:**
    - Hodnocení cíle – Děti chválíme, jak dokážou zvolit vhodné slovo pro umístění předmětu.
  - **Pomůcky:** K realizaci činnosti potřebujeme předměty (plyšák, obrázek) charakteristické pro Velikonoce – vajíčka, slepička, kuřátka, pomlázka apod.
  - **Postup:**

Motivace dětí: „Znáte děti nějakou Velikonoční říkanku?“ Děti přednáší básničky a říkanky. „Já mám pro vás připravenou hru. Když budete všichni šikovní, za odměnu vás naučím básničku, kterou ještě neznáte.“

S dětmi si povídáme o Velikonocích. Následuje předání informací o tom, kdy se Velikonoce slaví, že se chodí hodovat, malují se vajíčka apod.

Popis aktivity: Po třídě je rozmístěno několik předmětů, které jsou pro Velikonoce charakteristické (vajíčka, slepička, kuřátka, pomlázka...). Děti nejprve namotivujeme a poté vysvětlíme průběh hry. Předměty na svá místa umístíme, když nejsou děti přítomny v herně MŠ. Vždy je vybráno jedno dítě, které se postaví, rozhlédne se, a najde charakteristický předmět pro Velikonoce. Nesmí vyrazit, který předmět si zvolilo,

ale musí popsat jeho umístění (Předmět se nachází nad poličkou s legem a pod poličkou s plyšáky). Ostatní sedí v kruhu a přemýšlí, který předmět kamarád popisuje. Když předmět někdo najde, přihlásí se a zkusí hádat. Pokud uhodne, střídají se a popisuje další.

- **Reflexe:** Při reflexi se zaměřujeme, jak se děti dokážou orientovat v prostoru. Důležité je, zda dokážou slovně popsat umístění předmětu a také chápat význam slov, pokud hádají – chápou, co znamená pod, nad apod.

3.3. Oblast sociálního rozvoje

V oblasti sociálního rozvoje se zaměřuji na vývoj spolupráce.

3.3.1. Spolupráce

Aktivita byla realizována v mateřské škole v březnu 2020 za přítomnosti 19 předškolních dětí.

- **Téma:** Jaké máme roční období?
- **Počet dětí:** Při aktivitě bylo přítomno 19 dětí
- **Časová dotace:** 20 minut
- **Rozvíjená vzdělávací oblast:** Dítě a ten druhý
- **Dílčí vzdělávací cíl:** Rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních.
- **Konkrétní očekávané výstupy:** Děti dokážou najít společně ve skupině řešení.
- **Organizační formy:** Skupinové činnost v herně v MŠ
- **Uplatněné výchovné a vzdělávací metody:**
  - Metoda slovní – vysvětlování a motivace
  - Metoda praktická – průběh hry
- **Závěr a hodnotící metody:**
  - Dětem v průběhu módní přehlídky společně tleskáme. Hádáme, na jakou aktivitu se oblékly a hodnotíme, jak se jim převlečení povedlo.
  - Hodnocení cíle – dětem hodnotíme jejich spolupráci.
- **Pomůcky:** Potřebujeme oblečení na každé roční období.

- **Postup:**

Motivace dětí: Zopakujeme si roční období. „*Když už známe činnosti, které můžeme v určitém ročním období vyzkoušet, musíme si také umět zvolit vhodné oblečení.*“ Paní učitelka má na hlavě čepici a kolem krku šálu. „*Poznáte děti, na jakou činnost se chystám?*“ Děti hádají činnost a roční období. „*Jak bych vypadala, kdybych chtěla jít plavat?*“ Děti popisují oblečení patřící k jaru, létu, podzimu i zimě.

Popis aktivity: Aktivita navazuje na předchozí činnost, kde se děti učily roční období. Po motivaci vytvoříme 4 skupiny dětí. Každá skupina má zadané roční období a vlastní pytel plný oblečení. V pytli je plno oblečení určené pro všechna roční období. První úkol dětí bude si pořádně prohlédnout a vyhledat veškeré oblečení na určené roční období. Skupina se domluví a určí si, na jakou aktivitu se oblékne – mohou i kombinovat (Například v létě se děti mohou obléknout do plavek nebo šatů.). Když jsou všechny skupiny převléknuté, následuje módní přehlídka každé skupiny.

- **Reflexe:** Dětem pomohlo, že aktivita navazovala na téma, které již několik dní opakují. Hlavní cíl byl spolupracovat společně ve své skupině a podporovat se při hodnocení. Protože děti znaly roční období a činnosti, které si zvolily, mohly se soustředit na komunikaci ve skupině. Ve skupině se dalo pozorovat, jak spolu komunikují. Komunikace probíhala bez problému. Na všem se dokázaly domluvit a každý názor byl respektován. Velmi dobrý výsledek se projevil při samostatnosti a spolupráci v oblékání. Každé dítě zvládalo sebeobsluhu ve formě oblékání. Když nastal problém, dítě se dokázalo zeptat kamaráda a poprosilo ho o pomoc.

Diskuse

Praktická část bakalářské práce byla zaměřena na dílčí oblasti vývoje předškolního dítěte a vycházela zejména z druhé kapitoly teoretické části.

Výsledek výzkumného řízení, který jsem realizovala na dvou vybraných mateřských školách, mi umožnil komparaci v oblastech rozvoje předškolního dítěte. Přístupy k dětem byly rozlišné, což bylo z důvodu rozdílných věkových uzpůsobení tříd očekáváno. Přímé pozorování mi umožnilo přístup v obou MŠ sledovat. Paní učitelky z věkově heterogenní třídy volily častěji přístup individuální, jelikož společné aktivity jsou uzpůsobeny i dětem nejmladším. Proto se vybrané činnosti na rozvoj v oblastech, které nebylo možné dostatečně rozvíjet ve společných aktivitách, realizovaly v individuálních činnostech během vytvořeného předškolního programu Předškoláček. Dětem z věkově homogenní třídy se individuálního přístupu ovšem dostávalo stejným způsobem. Paní učitelka předškolní přípravu nepodceňovala a vytvořila podobný program jako ve zmíněné MŠ, který nazvala Předškolička. Další odlišnosti se týkaly přístupu učitelky v souvislosti s rozlišnými rysy osobnosti. Osobnost učitele, jak zmiňuji ve stejnojmenné kapitole, působí samozřejmě i na osobnost dítěte.

V publikaci Pedagogika pro střední školy (Stodůlková, Zapletalová, 2011) se popisuje působení pedagoga v předškolním období, kdy je dítě velice otevřené a vsakuje do sebe informace z okolí. Paní učitelka musí jít příkladem, aby mělo dítě správný vzor chování. Z přímého pozorování hodnotím výsledky dvou přístupů zkoumaných učitelky. V mateřské škole u přehrady se učitelka řídila volným přístupem výchovy, na rozdíl od učitelky z mateřské školy u lesa, která ve výchově preferovala důslednost.

Vedle pedagoga na dítě působí i domácí prostředí. Učitelky z vybraných mateřských škol zmiňují ve strukturovaném rozhovoru důležitost spolupráce rodičů a pedagoga. Míra připravenosti dětí se při vstupu na základní škole odráží nejen v dovednostech získaných z činností, které byly připravované a realizované v MŠ, ale i v přístupu rodičů. Výsledky rozhovorů nám daly překvapivé informace z hlediska úkolů pro předškolní děti, které si z MŠ odnáší pro přípravu v domácím prostředí. V obou mateřských školách fungoval systém domácích úkolů, které děti vypracovaly doma s rodiči. V obou případech byl tento systém dobrovolný.

Celkové výsledky z rozhovoru a pozorování mi daly potřebný náhled a informace k sestavení metodických materiálů zaměřených na přípravu předškoláků ve všech oblastech vývoje. Měla jsem možnost z důvodu nečekaných podmínek a uzavření škol realizovat v MŠ pouze čtyři vybrané přípravy. Zbytek vytvořených materiálů dostaly paní učitelky k dispozici k následné realizaci. V plánovaných činnostech jsem reflektovala výsledky aktivity, které byly zaměřeny na rozvoj v určité oblasti. V aktivitě se i při orientaci na jednu oblast rozvíjelo hned několik dalších. Proto bylo důležité se zaměřit především na míru připravenosti v rámci vybrané oblasti. Výsledky byly vždy pozitivní, a to i při volbě obtížnější činnosti. Nejdůležitější je děti správně namotivovat. Pro předškolní věk je přirozená hra, která byla ve všech aktivitách obsažena. Děti motivujeme tím, že si zahrajeme hru, nikoli připravenou prací či učením. Učení je čeká až na základní škole, proto záměrnou přípravu formujeme slovy „jdeme si hrát“.

Závěr

Vývoj dítěte v předškolním věku je nedílnou součástí výchovy a vzdělávání dětí do 6 let. Cílem bakalářské práce bylo tyto oblasti prostudovat a ověřit pomocí výzkumného řízení v praktické části. Pomocí pozorování a rozhovoru jsem provedla šetření na zjištění míry rozvoje dětí ve dvou vybraných mateřských školách. Volila jsem metodu přímého pozorování, které mělo jako rozhovor určitou strukturu. Příčinou volby byla nutnost odpovědí ve stejných okruzích, které se poté porovnávaly v komparaci mateřských škol z hlediska přístupu k přípravě předškolních dětí. Přípravu na vstup na základní školu nepodceňovala ani jedna z vybraných učitelek v mateřských školách. Obě svědomitě připravovaly děti na bezproblémový přechod do primárního vzdělávání. Završením výzkumného šetření bylo vytvoření metodického materiálu z prostudovaných oblastí vývoje, jehož část byla s předškolními dětmi realizována. Výsledky z uskutečněných plánovaných činností odpovídaly důsledné přípravě předškoláků po dobu docházení do MŠ, jak potvrdilo pozorování i rozhovor s učitelkami.

Poznatky z teoretické části bakalářské práce a studium odborné literatury v oboru předškolní pedagogiky, školní zralosti a připravenosti a oboru vývoje předškolních dětí mi daly v těchto oblastech větší vzdělanost, kterou budu v následujícím zaměstnání poctivě využívat.

Předškolní vzdělávání je v posledních letech považováno za nedílnou součást povinné školní docházky. Rodiče mají povinnost poslední rok před vstupem na základní školu dětem umožnit nástup do mateřské školy. Povinný předškolní rok zaručuje pro děti lepší připravenost a rozvoj v oblasti tělesného, kognitivního i sociálního vývoje. Jedinec v posledním roce adaptuje mezi vrstevníky a osvojí si komunikaci a spolupráci s ostatními dětmi.

V tématu přípravy předškolního dítěte na vstup na základní školu se kromě vývojových oblastí můžeme zaměřit i na odklad školní docházky. Toto rozhodnutí z oblasti školní zralosti a připravenosti obsahuje posudek z pedagogicko-psychologické poradny, šetření učitelky z MŠ a pediatrického lékaře, který se zabývá hodnocením tělesného vývoje a zdravotního stavu dítěte. Každé rozhodnutí je individuální a závisí pouze na závěrečném rozhodnutí rodičů. Děti, které nejsou zralé, mohou mít na základní škole problémy s učením či soustředěním, které zapříčiní menší sebevědomí a úpadek motivace k učení. Když jedinci, který má odklad školní docházky doporučený,

ale nevyužitý, nejde učení stejně rychle jako vrstevníkům, nemusí být důvod v oblasti rozumové, ale může být pouze pro školní docházku nezralé. Stejně podmínky platí pro sníženou míru soustředění. Toto téma by se dalo zařadit do výzkumného šetření v oblasti přípravy dítěte na vstup na základní školu.

Seznam literatury

1. BEDNÁŘOVÁ, J. a V. ŠMARDOVÁ, 2015. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Brno: Edika. ISBN 978-80-266-0658-1.
2. BEDNÁŘOVÁ, J., 2004. *S kamarády do školy, aneb, Všestranná příprava předškoláka*. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01471-8.
3. ČINČERA, J., 2007. *Práce s hrou: pro profesionály*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1974-0.
4. DANDOVÁ, E., J. KROPÁČKOVÁ, H. NÁDVORNÍKOVÁ, D. PRAVCOVÁ a I. PŘÍKAZSKÁ, 2018. *Školní zralost a odklady školní docházky*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-373-5.
5. DYTRTOVÁ, R. a M. KRHUTOVÁ, 2009. *Učitel: příprava na profesi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2863-6.
6. GEBHARTOVÁ, V., 2011. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-854-8.
7. CHRÁSKA, M., 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
8. KLENKOVÁ, J. a H. KOLBÁBKOVÁ, 2003. *Diagnostika předškoláka: správný vývoj řeči dítěte*. Brno: MC nakladatelství. ISBN 80-239-0082-X
9. KOŤÁTKOVÁ, S., 2005. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0852-3.
10. KOŤÁTKOVÁ, S., 2008. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1568-1.
11. KUTÁLKOVÁ, D., 2014. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4856-6.
12. LANGMEIER, J. a D. KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.
13. MŠMT. Rámcový vzdělávací program pro PV. Metodický portál: Články [online]. 24. 08. 2016, [cit. 2019-04-01]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/PK/21069/RAMCOVY-VZDELAVACI-PROGRAM-PRO-PV.html>>. ISSN 1802-4785.

14. NÁDVORNÍKOVÁ, H., 2011. *Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe. ISBN 978-80-86307-87-9.
15. OPRAVILOVÁ, E., 2016. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5107-8.
16. PIAGET, J. a B. INHELDER, 2007. *Psychologie dítěte*. Vyd. 5., V nakl. Portál 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-263-8.
17. STODŮLKOVÁ, E. a E. ZAPLETALOVÁ, 2011. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart. ISBN 978-80-87517-22-2.
18. ŠVARÍČEK, R. a K. ŠEĐOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 97880-262-0644-6
19. VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
20. Zákon č.82/2015, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: Sbíрка zákonů ČR [online]. [vid. 19. 12. 2019]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=28806> (Novela zákona proběhla v lednu 2020)

Přílohy:

- Příloha č. 1: Rozhovor s paní učitelkou v MŠ u přehrady
- Příloha č. 2: Rozhovor s paní učitelkou v MŠ u lesa

Příloha č. 1:

Rozhovor s paní učitelkou v MŠ u přehrady

- Připravují se předškolní děti ve vaší MŠ cíleně na vstup do základní školy?

„Ano.“

- Jak často se ve vaší MŠ předškolní děti věnují přípravám na vstup do ZŠ?

„V podstatě každý den. Děti mají zavedenou službu, která v průběhu ranního kroužku se představí, řekne, kde bydlí a další důležité informace, které by o sobě dítě mělo vědět. Po zbytku dne děti pověřené službou například počítají děti před svačinkou, venku na procházce nebo před spinkáním. Děti se musí denně cvičit i v samoobslužných činnostech. Například si zvládnou samy zavázat tkaničku nebo se obléknout. Obzvláště předškolní děti díky smíšené třídě s těmito činnostmi pomáhají i nejmladším dětem.“

- Myslíte, že je důležitá příprava v MŠ předškolního dítěte na vstup do ZŠ nebo stačí pouze určitá podněty v domácím prostředí?

„Důležitá je domácí příprava i příprava v MŠ.“

- Pomáháte určitým způsobem rodičům při přípravě dítěte v domácím prostředí?

„Děti dostávají domů domácí úkoly v podobně pracovních listů. Pracovní listy jim domů dáváme jednou týdně, ale vše zakládáme na dobrovolnosti rodičů i dětí.“

- Jakou formou se děti připravují? (např.: pracovní listy, práce s textem...)

„Děti se věnují spoustě pracovních listů. Děláme s nimi individuální programy, které pomáhají s přípravou na vstup do základní školy. Jeden náš individuální program jsme rozvinuli a nazvali ho „PŘEDŠKOLÁČEK“, kde se děti věnují právě určitým činnostem, které jim pomáhají s rozvojem, nejčastěji v podobě pracovních listů.“

- Na co bývají pracovní listy pro předškolní děti zaměřené?

„Pracovní listy jsou zaměřené na zrakové vnímání, sluchové vnímání, rytmizace, grafomotorika, předmatematické představy, pozornost, vnímání a řeč a předčtenářské dovednosti.“

- Jak se v rámci přípravy pracuje na rozvoji slovní zásoby a správného vyjadřování dítěte?

„V komunikativním kroužku probíhá čtení pohádek i vyprávění pohádek. Tím je myšleno i přečtení pohádek dětmi, které rozvíjí slovní zásobu a zaměřují se i na správnou skladbu celé věty. Vedeme kolektivní logopedická cvičení, rytmizace slov nebo popis různých metodických obrázků.“

- Jak jsou předškolní děti připravované z hlediska hudební/výtvarné/tělesné výchovy?

„Do tělesné výchovy řadíme každodenní cvičení nebo tělovýchovné chvílky, navštěvujeme trampolíny, chodíme na tenis a do tělocvičny. Musíme také zmínit výlety a různé jiné akce.“

Z hudební výchovy se zaměřujeme na sluchová a artikulační cvičení, dechová cvičení, zapojujeme oblíbené hudební hádanky. Mezi nejoblíbenější činnost dětí patří hudebně pohybové hry a tanečky, kde využívají i improvizace.

Ve výtvarné výchově procvičujeme jemnou motoriku. Je důležité dát pozor na správné držení tužky i štětce i na správnou práci s nůžkami, děti si procvičují prsty při práci s modelínou, seznamují se s různými výtvarnými technikami a malují na různé druhy formátů.“

- Na co se nejvíce zaměřujete při přípravě dětí vzhledem ke svým zkušenostem?

„Vlastně na všechny zmiňované oblasti. Konkrétně například na správné držení tužky, výslovnost a samostatnost.“

Příloha č. 2:

Rozhovor s paní učitelkou v MŠ u lesa

- Připravují se předškolní děti ve vaší MŠ cíleně na vstup do základní školy?

„Ano, přípravu na školu spojujeme s přípravou na život. (Umět si poradit vyřešit jakýkoliv problém.)“

- Jak často se ve vaší MŠ předškolní děti věnují přípravám na vstup do ZŠ?

„Denně, neustále.“

- Myslíte, že je důležitá příprava v MŠ předškolního dítěte na vstup do ZŠ nebo stačí pouze podněty v domácím prostředí?

„MŠ je důležitá. Hlavně v sociální oblasti. Děti se potřebují sžít s kolektivem – podle potřeby se prosadit či podřídít. Dítě má v MŠ i porovnání s vrstevníky. Domácí příprava nesmí být opomíjena.“

- Pomáháte nějakým určitým způsobem rodičům při přípravě dítěte v domácím prostředí?

„V běžném provozu MŠ dle potřeby individuálně radím rodičům (konkrétní oblast, kterou je nutno procvičovat, konkrétní hry). V současné době (pandemie koronaviru = uzavření MŠ) posílám rodičům denně 2 úkoly (hry).“

- Jakou formou se děti připravují? (např.: pracovní listy, práce s textem...)

„Děti se připravují během celého dne, každou činností. Hry, rozhovory, práce s textem, pracovní listy, samostatné úkoly a jakékoliv tvoření.“

- Na co bývají pracovní listy pro předškolní děti zaměřené?

„Na všechno. Matematické představy, sluchové a zrakové vnímání, rozumová výchova, jemná motorika.“

- Jak se v rámci přípravy pracuje na rozvoji slovní zásoby a správného vyjadřování dítěte?

„Správným mluvním vzorem, četbou pohádek, příběhů, vyprávění, rozhovory skupinovými i individuálními. Učení básniček a rozhovorem o nich. Vždy minimálně ve dvou (televize a počítač žádný rozhovor nenahradí).“

- Jak jsou předškolní děti připravované z hlediska hudební/výtvarné/tělesné výchovy?

„Stejně jako v jiných oblastech. V hudební výchově to je nácvik písní a práce s nimi, s rytmikou a s pohybem spojeným s hudbou. Z hlediska výtvarné výchovy je důležité vyzkoušet si různé výtvarné techniky, s hodnocením výsledku, sledování estetiky kolem nás (i venku) a tělesná výchova se projevuje každodenním pohybem ve školce, cvičení v MŠ, cvičení v tělocvičně, pohybem venku i v lese.“

- Na co se nejvíce zaměřujete při přípravě dětí vzhledem ke svým zkušenostem?

„Na to, co dělá dětem potíže. Žádná oblast by neměla být vynechána.“